

MALJANNOSTO TIEDONJANOON
Kategoria-analyysi viiniharrastamisesta

Viivi Kieloaho
Maisterintutkielma
Etnologia ja antropologia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Viivi Kieloaho	
Työn nimi Maljannosto tiedonjanoon – kategoria-analyysi viiniharrastamisesta	
Oppiaine Etnologia ja antropologia	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Syyskuu 2022	Sivumäärä 40+4
Tiivistelmä <p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen, millainen ilmiö viiniharrastaminen on ja miten viiniharrastaminen suhteutuu suomalaiseen alkoholikulttuuriin. Alkoholijuomien käyttötapoja on tutkittu aiemmin etnologian ja antropologian alalla enimmäkseen osana ruoka- ja juomakulttuuria sekä historiaan sijoituvassa kontekstissa. Alkoholijuomiin liittyvä harrastaminen mainitaan uudemmissa tutkimuksissa, mutta ilmiötä ei ole aiemmin määritelty tarkemmin. Tässä tutkielmassa tavoitteenani oli selvittää, miten viiniharrastajat itse määrittelevät harrastamisen kategoriaa sekä mitä heidän mukaansa harrastamiseen kuuluu.</p> <p>Tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty puolistrukturoidulla teemahaastatteluilla. Haastattelin viittä viiniharrastajaksi itsensä määrittelevää ja viiniseuraan kuuluvaa henkilöä. Haastattelusta saatu aineisto on analysoitu Harvey Sacksin jäsenyyskategoria-analyysiin perustuvien keinoin. Tutkielma noudattaa etnometodologista tutkimusperinnettä.</p> <p>Tutkielmani tulosten mukaan viiniharrastaminen erottautuu omaksi kategoriakseen ja ilmiöksi, jonka harrastajat erottavat esimerkiksi tavanomaisista juomisen tilanteista. Harrastaminen erotetaan päihtymishäikäisestä juomisesta. Harrastustilanteissa viiniä nautitaan vain pieniä määriä ja toiminnan tärkeimpänä tavoitteena sekä motivaationa harrastajille on uuden oppiminen. Lisäksi harrastaminen on sosiaalista ja se tuottaa positiivisiksi koettuja aisti- ja tunnekokemuksia. Harrastaminen auttaa harrastajia myös tekemään eroa arjen ja vapaa-ajan välille. Harrastaminen sijoitetaan selkeästi vapaa-aikaan kuuluvaksi toiminnaksi, joka auttaa rentoutumaan ja irtautumaan arjesta.</p>	
Asiasanat Alkoholikulttuuri, etnologia, kategoria-analyysi, viiniharrastus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Haastateltavien perustiedot	16
------------	-----------------------------------	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Ajaton viini.....	2
1.2	Tutkimuskysymykset	3
2	SUOMALAINEN ALKOHOLIKULTTUURI	5
2.1	Alkoholikulttuurin määritelmä.....	5
2.2	Alkoholikulttuurin historia Suomessa	6
2.3	Viini ja sen asema Suomessa	7
2.3.1	Viini 1900-luvun Suomessa	8
2.3.2	Viiniseurat ja viiniharrastus Suomessa	9
2.4	Aiemmat tutkimukset.....	9
3	METODOLOGIA, TUTKIMUSETIIKKA JA AINEISTON ESITTELY.....	13
3.1	Laadullinen tutkimus ja puolistrukturoitu haastattelu	13
3.2	Haastateltavien valinta ja kerätty aineisto	14
3.3	Tutkimusetiikka ja henkilötietosuoja	17
3.4	Kategoria-analyysi	17
4	VIINIHARRASTUKSEN KATEGORISOINTI.....	20
4.1	Oppiminen osa harrastusta	20
4.2	Sosiaalinen harrastaminen.....	22
4.3	Aistein koettu viini.....	24
5	HARRASTUKSEN RAJAAMINEN	26
5.1	Eronteko humalajuomiseen	26
5.2	Vapaa-aika ja rentoutuminen, irtaantuminen arjesta	27
5.3	Harrastajan identiteetti – stereotyypeistä erottautuminen	29
6	TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	32
7	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kun aloin pohtimaan etnologian ja antropologian aloilla sijoittuvan maisteritutkielmani aihetta, valinta ei ollut helppo tai itsestään selvä, vaikka se lopulta löytyikin melko läheltä. Olen lähes koko yliopisto-opintojeni ajan työskennellyt osaaikaisena myyjänä Alkossa¹. Sinällään käytännönläheinen myymälätyö ja teoreettisempi etnologinen tutkimus tuntuivat aluksi täysin toisistaan irrallisilta maailmoilta, mutta maisteritutkielmani antoi minulle tilaisuuden rakentaa silta näiden välille.

Alkoholinkäyttö ja -kulutus ovat aiheita, jotka puhuttavat toistuvasti yhteiskunnallisellakin tasolla ja herättävät mielipiteitä. Hyvästä esimerkistä käyvät YLE:n uutisotsikot ”*Tutkimus: Suomi raitistui koronakeväänä entisestään – juominen siirtyi koteihin*” (Pantsu 2020) sekä ”*Pari vuotta sitten tuli alkoholin riskiraja, joka meni monelta ohi – Huolestunut ylilääkäri: Tieto on saatava ihmisten mieliin*” (Virtanen 2020). Kovin moni on tuskin välttynyt kuulemasta, kuinka suomalaiset ovat kansana erityisen humalahakuisia juojia (ks. Apo 2001, 211–212), tai kuinka täällä pohjoisessa tulisi ottaa enemmän mallia ”eurooppalaisesta juoma- tai viinikulttuurista”. Itsekin vastaavanlaisiin väitteisiin törmänneenä en pysähtynyt niitä sen syvällisemmin miettimään tai kyseenalaistamaan ennen kuin aloin työskentelemään Alkossa. Työn myötä alkoholikulttuuri on luonnollisesti tullut paljon lähemmäksi omaa ajatus- ja havaintokenttää. Samalla sen merkitysten laajuus ja monipuolisuus ovat alkaneet avautua minulle. Alkossa työskentelyn ja yrityksen tarjoamien koulutusten myötä olen saanut tutustua lukemattomien eri alkoholituotteiden olemassaoloon ja niiden valmistustapoihin. Olen myös havainnoinut, kuinka erilaisia käyttötapoja ja -tilanteita alkoholiin liittyykään. Vaikka työskentely Alkossa on toiminut alkusysäyksenä tutkimukselleni, tutkimusta ei ole tehty yhteistyössä yrityksen kanssa eikä tutkimus ole myöskään autoetnografinen.

Alkoholi ja alkoholijuomat, johon tässä työssä viitataan, tarkoittaa nautittavaksi juomia, jotka sisältävät etyylialkoholia eli etanolia yli 1,2 tilavuusprosenttia. Alkoholi on keskushermostoon vaikuttava päihde. Vaikutus on pääasiassa hermostoa

---

¹ Alko Oy on 1934 perustettu valtion omistama osakeyhtiö, jolla on yksinoikeus yli 5,5 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien vähittäismyyntiin (Alko 2021b).

lamaanuttava, ja alkoholin vaikutusta kutsutaan humaltumiseksi. Suomen laki jaottelee alkoholijuomat mietoihin, enintään 22 prosenttia alkoholia sisältäviin juomiin, joita voi myydä tai anniskella yli 18-vuotiaille, sekä väkeviin, eli yli 22 prosenttia alkoholia sisältäviin juomiin, joita voi myydä yli 20 vuotta täyttäneille. (Alko 2021b; Finlex; Päihdelinkki.) Viinillä, jonka harrastaminen on tämän tutkimuksen fokuksessa, viittaa erityisesti rypäleistä käyttämällä valmistettuun mietoon alkoholijuomaan, vaikka viiniä voidaan valmistaa myös marjoista ja hedelmistä.

Alkoholin, kuten kaikkien muidenkin päideaineiden käyttöön liittyy riskejä. Rungas (kerta-)juominen altistaa etenkin akuuteille humalariskeille, joita voivat olla erilaiset onnettomuudet tai alkoholimyrkytys. Alkoholiriippuvuus eli alkoholismi sekä alkoholin ongelmakäyttö lisäävät pitkäaikaisten terveyshaittojen riskiä. Haitat eivät kosketa pelkästään yksilöitä, vaan niillä on aina myös laajempi vaikutus. Kaikkiaan valtiotasolla Suomessa alkoholiin liittyviä haittakustannuksia kertyi vuonna 2010 1,3 miljardia euroa, ja alkoholiperäiset taudit tai tapaturmaiset alkoholimyrkytykset olivat suurin kuolemansyiden kategoria työikäisten kohdalla (Karlsson, Kotovirta, Tigersted & Warpenius 2013, 31,38). Tähän peilaten on ymmärrettävää, että jo olemassa oleva ja tehty alkoholitutkimus keskittyy pääasiassa ongelmakäytön kehittymisen ja korjaavien toimenpiteiden selvittämiseen.

Ongelmakäytön haittojen merkittävyys ja näiden tutkimusten julkaiseminen voi jättää varjoonsa keskustelun ei-ongelmakäytöstä ja vääristää kokonaiskuvaa suomalaisesta alkoholikulttuurista. Muun muassa sosiologi Antti Maunu (2017) peräänkuuluttaa tarvetta avoimemmalle ja laajemmalle keskustelulle alkoholikulttuuriin liittyen. Humalahakuinen juominen on vain yksi juomatapa, ja juomatapoihin liittyy myös monia eri tilanteita sekä sosiaalinen ja kulttuurinen puoli. Maunun mukaan (2017, 4–7) näiden eri tekijöiden tarkastelu ja niistä julkisesti keskusteleminen on välttämätöntä, jotta alkoholikulttuuria voidaan ohjata rakentavasti vähemmän haitalliseen suuntaan. Palaan Maunun tutkimukseen juomatapojen kategorioista tarkemmin vielä luvussa 2.4. Koska etnologia yleisesti tutkii arjen kulttuuria, johon ruoka- ja juomatavat hyvinkin vahvasti liittyvät, koen tällaisella tutkimuksella alkoholin käytöstä harrastuksena olevan sekä tilaa, että tarvetta nykykulttuurien tutkimuksen kentällä.

1.1 Ajaton viini

Viini ei ole läheskään ainut alkoholijuoma, jonka ympärille on kehittynyt harrastustoimintaa, mutta minulle se tuntui luontevimmalta valinnalta, koska koen viinin henkilökohtaisesti kaikkein kiinnostavimmaksi alkoholijuomaksi. Viinien maailma

tuntuu lähes äärettömältä. Pelkästään Alkon valikoimista löytyi vuonna 2021 noin 6000² eri viininimikettä, jotka ovat vain pintaraapaisu koko maailman tarjonnasta. Viinejä löytyy eri tyyllilajeista ja hintaluokista. On edullisia massatuotettuja viinejä, joita voidaan nimittää myös humoristisesti kyykkyviineiksi. Toisaalta on myös arvoviinejä, joiden myyntihinta voi olla jopa 15000 euroa pullolta, sekä kaikkea näiden ääripäiden väliltä.

Viinin historia on Suomessa vieläkin melko nuori, ”vain” joidenkin satojen vuosien mittainen, mutta esimerkiksi Välimerta ympäröivillä alueilla viiniä on valmistettu ja nautittu jo tuhansia vuosia. Antiikin Kreikassa viinillä oli ollut oma jumalansa Dionysos, ja kristinuskossa viini on edelleen osa pyhää toimitusta, ehtoollista. Historiallisuutensa lisäksi viini on myös ajankohtainen tuoteryhmä, sillä sen kulutus Suomessa on kasvanut erityisesti muutaman viime vuosikymmenen aikana. Aivan viime vuosina määrällinen kasvu on pysähtynyt, ja alkoholinkokonaiskulutus maassamme on laskenut, mutta viinin osuus suhteessa muihin alkoholilajeihin on yhä kasvanut. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2019).

1.2 Tutkimuskysymykset

Lähdin muotoilemaan tutkimuskysymystäni pohtimalla, millaista alkoholikulttuuria (viini)harrastaminen oikeastaan on. Sellaisenaan kysymys on liian laaja tällä maisteritutkimuksella vastattavaksi, joten minun oli rajattava tutkimuskohdettani kohdentamalla kysymystäni. Päätin tarkastella lähemmin harrastamista itseään ilmiönä. Minua kiinnosti, mitä viiniharrastamiseen liittyy. Tässä tutkimuksessa tulen siis määrittämään, mitä viiniharrastamisella tarkoitetaan, mutta varsinaiset tutkimuskysymykseni keskittyvät itse harrastajiin ja siihen, miten he ilmiön kokevat ja kuinka he sitä itse myös tuottavat.

- Mitä alkoholijuomiin, tässä tapauksessa erityisesti viineihin, liittyvä harrastaneisuus tarkoittaa harrastajille?
- Mikä erottaa (jos erottaa) viinien harrastamisen omaksi ilmiökseen, miten se eroaa niin sanotusta tavanomaisesta alkoholista nauttimisesta?
- Miten tutkittavat/harrastajat tekevät itse eroa ’juomisen’ ja harrastamisen välillä?

---

² Määrä Alkon verkkokaupassa maaliskuussa 2021, alko.fi.

Kahteen jälkimmäiseen tutkimuskysymykseen sisältyy tekemäni ennakko-oletus, että eronteko viinien harrastamisen ja alkoholin tavanomaisen kulutuksen välillä on olemassa ja havaittavissa, mutta pyrin tekemissäni haastatteluissa huomioimaan asian niin, etten johdattele vastaajia kysymyksenasetteluilla "haluamaani" suuntaan.

2 SUOMALAINEN ALKOHOLIKULTTUURI

Tässä luvussa tulen määrittelemään, mitä tarkoitan tutkimuksessani alkoholikulttuurin käsitteellä. Lisäksi käyn läpi alkoholikulttuurin historiaa Suomessa yleisesti ja teen tarkemman katsauksen myös viinin erityiseen historiaan meille muualta saapuneena tuotteena. Historiaosuuden jälkeen esittelen vielä aiemman alkoholitutkimuksen pääsuuntaukset. Aiempien tutkimusten tarkastelu luo omalle tutkimukselleni kontekstin, jota vasten tulen havainnoimaan haastatteluaineistossani käytävää keskustelua alkoholista.

2.1 Alkoholikulttuurin määritelmä

Alkoholikulttuuri käsitteenä on haastava määritellä yksiselitteisesti, ja sitä onkin käytetty monin eri tavoin. Erityisesti suomalaisesta alkoholikulttuurista puhuttaessa rinnalla käytetään usein myös käsitteitä juomakulttuuri sekä viina- ja humalakulttuuri. Folkloristi Satu Apo (2001, 25) määrittelee alkoholikulttuurin tarkoittavan laajasti kokonaisuutta, jonka muodostavat sekä alkoholijuomiin liittyvä toiminta että toimijat, tietyssä historiallisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Apon (2001, 25) suomalaista alkoholikulttuuria tarkastelevassa tutkimuksessa toimintaa on pääsääntöisesti alkoholin valmistaminen ja sen nauttiminen, ja toimijoina tarkastellaan mm. maalaisväestöä sekä eri hallinnollisia osapuolia, kuten ”kruunua” ja kirkkoa.

Jos rajataan alkoholikulttuuri pelkkään toiminnan tarkasteluun, kokonaisuus on silti moninainen sisältäen tuotannon, tuotteen ympärillä käytävän kaupanteon, erilaiset käyttötavat- ja tarkoitukset sekä juomiseen liittyvät merkitykset ja ajattelun eri ilmais- ja esitysmuotoineen. (Apo 2001, 25–36.) Antti Maunun julkaisussa *Humalan tällä puolella – Alkoholikeskustelun uudet suunnat* (2017) tarkastellaan erityisesti suomalaista alkoholikulttuuria, ja kautta tekstin alkoholikulttuurin rinnalla käytetään käsitettä juomakulttuuri. Vaikkei Maunu tätä suoraan avaakaan, näen alkoholikulttuurin

olevan hänen tutkimuksessaan laaja kattokäsite; juomakulttuuri taas on yksi sen alakäsitteistä. Maunun (2017, 43, ks. myös Tigersted & Törrönen 2005) mukaan alkoholikulttuurin keskiössä ovat ”juomisen motiivit, alkoholin käyttötavat sekä juomisen omaehtoinen säätely”. Juominen on sosiaalista ja siihen liittyy tunteita (Maunu 2017, 7).

Kustaa H.J. Vilkuna (2015, 12–13) ei suosittele koko alkoholikulttuuri käsitteen käyttöä, vaan kehottaa pikemminkin tarkastelemaan alkoholin asemaa kulttuurissa, jolloin on pienempi vaara, että esimerkiksi kulttuurialueelliset omalaatuisuudet jäävät yleistämisen ja yksinkertaistamisen vuoksi huomioimatta. Myös Pasi Falk ja Pekka Sulkunen (1981, 314) ovat kritisoineet alkoholikulttuuri termin ylimalkaista käyttöä silloin, kun sillä pyritään tarkemmin määrittelemättä nimeään se kulttuurinen alue, mitä ei muuten ymmärrettäisi.

Mielestäni selkeintä on pyrkiä Satu Apon tavoin tarkastelemaan alkoholikulttuuria mahdollisimman holistisesti. Näin ollen alkoholikulttuuri on pääkäsite, jonka piirin sitten kuuluu kaikki alkoholin ympärillä tapahtuva toiminta, toimijat ja ajattelu. Kun näitä osa-alueita halutaan tarkastella lähemmin, voidaan käyttää tarkentavia käsitteitä, kuten esimerkiksi juoma- tai juomiskulttuuria, jolloin kohdennetaan katse erityisesti erilaisiin alkoholinkäyttötapoihin ja tilanteisiin.

Tässä tutkimuksessa määritän siis suomalaisen alkoholikulttuurin tarkoittavan laajasti kaikkea suomalaisten toimintaa, ajattelua ja tunteita liittyen alkoholiin ja sen käyttämiseen. Tällä lavealla määritelmällä pyrin olemaan rajaamatta huomioitani liikaa, vaikka tutkimuskysymykseni ohjaakin tarkastelemaan vain tiettyjä alkoholikulttuurin ilmenemismuotoja.

2.2 Alkoholikulttuurin historia Suomessa

Alkoholinkäytön historia Suomessa on jopa tuhansia vuosia pitkä ja vaiherikas. Apo (2001, 21–22) esittää tämän historian jakaantuvan viiteen eri pääaikakauteen, jotka voidaan erottaa käytön määrän ja eniten käytettyjen juomalajien perusteella. Aikakaudet vanhimmasta uusimpaan ovat: ei-viljapohjaisten alkoholijuomien aika, olutvaltainen aika, paloviinavaltainen aika, niukan kulutuksen aika sekä kasvavan kulutuksen ja moninaisten juomalajien aika (Apo 2001, 21–22).

Ensimmäinen aikakausi sijoittuu pyyntikulttuurin aikaan, jolloin ei vielä ollut viljapohjaisia alkoholijuomia ja päihdyttävien juomien valmistaminen oli epäsäännöllistä raaka-ainelähteiden vuoksi (Apo 2001, 44–46). Vakiintuneen maanviljelyn aloittamisen myötä alkoi oluen yli tuhat vuotinen valtakausi, jonka voi katsoa kestäneen karkeasti ainakin 500 eKr. alkaen aina 1600-luvulle saakka (Apo 2017, 46). 1500- ja 1600-lukujen aikana Suomeen levisi Ruotsin puolelta viinanpoltto, jonka myötä

siirryttiin Olut-Suomen aikakaudesta Viina-Suomen aikakauteen (Apo 2001, 84–85). Tähän aiempaa runsaampaa ja näkyvämpää humalajuomista sisältäneeseen aikakauden löytyy kattava kuvaus myös Kustaa H.J. Vilkun (2015) teoksesta *Juomareiden valtakunta – Suomalaisten känni ja kulttuuri 1500–1850*.

Viina-Suomen aikakautta seurasi noin satavuotinen (1866–1968) ”kuivan” Suomen aika, jolloin alkoholinkulutus oli hyvin alhaista. Ajanjakson voi katsoa alkavan katovuosista, jonka lisäksi sille sijoittui merkittäviä pitkäaikaisia yhteiskunnallisia muutoksia: teollistuminen, itsenäistyminen ja sotia. Lisäksi tänä aikana vallitsi vahva aatteellisuuden henki sekä syntyi raittiusliike, jonka yhtenä seurauksena asetettiin voimaan kieltolaki. Paloviinan kotivalmistuskielto astui voimaan vuonna 1866, mikä tarkoitti, että viinaa piti olla varaa ostaa sitä juodakseen. Toisaalta samaan aikaan kahvi ja tee alkoivat yleistyä ja siirtyivät viinalle vaihtoehtoisista juhlujuomista arkikäyttöönkin. Viinasta humaltuminen nähtiin uhkaavan itsenäisen Suomen rakentamiseen tarvittavan työväen työkykyä ja perheiden hyvinvointia, jonka vuoksi viinan käyttöä alettiin paheksua. Etenkin 1900-luvun alussa kampanjoineet raittiusliikkeen edustajat iskostivat syvään ajatusmallin, joka sittemmin on periytynyt seuraavillekin sukupolville, jonka mukaan suomalaisilla olisi jotenkin erityinen ”viinapää” ja perinnöllinen taipumus negatiiviseen humalakäyttäytymiseen. Raittiuskampanjoinnin myötä alkoholinkäyttöä, joka ennen oli ollut julkista ja avointa, alettiin myös salailla. (Apo 2001, 196–212, 231.)

Kuivan ajanjakson päättyessä 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa Suomessa alkoi kasvavan kulutuksen kausi (Apo 2001, 22–25). Yhtenä merkittävänä tekijänä kulutuksen lisääntymiselle on ollut keskioluen myynnin siirtyminen pelkästä Alkosta myös ruokakaappoihin 1.1.1969 (Maunu 2017, 15; Mäkelä ym. 2018, 18). Kasvavan kulutuksen aikakautta on tarkasteltu erityisesti tilastollisesta näkökulmasta vuodesta 1968 alkaen, kahdeksan vuoden välein toistetulla Juomatapatutkimuksella, joka kattaa 15–69-vuotiaat suomalaiset (THL 2019). Kasvavan kulutuksen alkuvaiheessa selkeä enemmistö (noin 70 %) käytetystä alkoholista oli väkeviä ja viinaa, mutta 1900-luvun loppua kohden miedot juomat (erityisesti keskiolut, mutta myös viinit) kasvattivat osuuttaan (Tigersted, Karlsson & Härkönen 2018, 101–110).

2.3 Viini ja sen asema Suomessa

Viini on viinirypäleistä tai rypälemehusta käyttämällä valmistettu mieto alkoholijuoma. Viinin valmistuksen historiaa on pystytty jäljittämään jopa 7000 vuoden taakse Kaukasian alueelle (Johnson & Robinson 2004, 12). Viini voidaan erotella neljään eri tyyliin: punaviiniin, valkoviiniin, roseeviiniin ja kuohuviiniin (Alko 2021).

Viini on Suomessa ollut tuontituote, eikä sen varhaisimpia käyttökertoja voida varmuudella ajoittaa. Keskiajan loppupuolella kauppalaivojen kuljettamat viinit alkoivat yleistyä kaikissa Pohjoismaissa (Vilkuna 2015, 66–67). Kristillisellä kirkolla ja ehtoollisen tarjoamisella on ollut merkittävä vaikutus viininkäytön lisääntymiseen (Mäntylä 1998, 17; Vilkuna 2015, 68). Viiniä hyödynnettiin lisäksi lääkeaineena, ruudivalmistuksessa ja sitä myös poltettiin jonkun verran viinaksi (Mäntylä 1998, 35). 1500- ja 1600-luvun taitteessa viinin käyttö vakiintui entisestään pääasiassa varakkaamman väestön parissa, ja viiniä tarjottiin juhlissa ja vieraita kestitessä, korvaten samalla oluen käyttöä vastaavissa tilanteissa (Vilkuna 2015, 67–68). Mitä kauempaa viini kuljetettiin, sitä kalliimpaa se oli ja hinnan vuoksi viini oli ylellisyystuote (Mäntylä 1998, 22, 34). Koska viini ei ollut itsestäänselvyys tai kaikkien saatavilla, ylimystön edustajat käyttivät sitä myös statuksensa vahvistamiseen (Vilkuna 2015, 67–69).

2.3.1 Viini 1900-luvun Suomessa

1800-luvun lopulla Suomessa herännyt raittiusaate kärjistyi 1919 asetettuun kieltolaikiin, jonka myötä alkoholin laillista käyttöä oli ainoastaan ehtoollisviini tai reseptillä apteekista saatavat alkoholijuomat lääkitsemiskäyttöön (Rasinaho 2006, 18, 21–22). Kieltolaista huolimatta Suomessa harjoitettiin niin alkoholin salakuljetusta kuin -kauppaakin. Lisäksi toiminnassa oli erinäisiä salakapakoita ja laittomasti alkoholitarjoilua järjestäneitä klubeja (Rasinaho 2006, 70–80).

Kieltolaki kumottiin kansanäänestyksen perusteella 1932. Samalla perustettiin Oy Alkoholiliike Ab, joka tunnetaan nykyään nimellä Alko (Häikiö 2007, 84–84; Rasinaho 2006, 81). Erityishuomion viiniin kohdisti Alkon vuonna 1959 lanseeraama viinikampanja (Häikiö 2007, 160). Kampanjan taustalla oli tavoite saada suomalaisten juomatavat ohjattua väkevästä viinoista mietojen alkoholijuomien piiriin. Ohjaamisen keinoina käytettiin viinien hinnanalennuksia, lisäksi viinejä alettiin nostaa näkyvästi esille Alkon myymälöissä. Asiakkaille alettiin myös tuottaa erilaisia esitteitä ja oppaita viineistä ja viinien käyttötavoista (Häikiö 2007, 162–163). Vuonna 1965 Alko alkoi julkaista Viiniposti-asiakaslehteä, josta painettiin myös ruotsinkielinen vastine Vinposten (Alko 2016). Viinipostin nimi vaihdettiin Etiketiksi 1976, ja lehti ilmestyy edelleen neljä kertaa vuodessa. Viinitietouden jakaminen mainitaan yhä lehden oleelliseksi sisällöksi. (Alko 2022). Vuodesta 1989 Suomessa on ilmestynyt myös harrastajille suunnattu Viini-lehti (Leino 2014).

1980-luvun taloudellisen nousukauden myötä niin kutsuttu juppikulttuuri teki osaltaan viineistä nauttimisesta ja niihin kuluttamisesta näkyvää, sillä tuotiin elintasoeroa esiin ja erottauduttiin muista ihmisistä. Samoihin aikoihin kuitenkin suomalainen ravintolakulttuuri alkoi vapautua erilaisista säädöksistä, ja muutosten myötä viinien nauttiminen eri tasoissa ravintoloissa alkoi yleistyä eikä ollut enää niin

luokkasidonnaista. Viinit alkoivat näkyä myös enemmän eri medioissa ja siten arkipäiväistyä. (Maunu 2014, 28–34; Maunu 2018, 14–15).

2.3.2 Viiniseurat ja viiniharrastus Suomessa

Viinilehden kotisivuillaan ylläpitämän listauksen mukaan Suomesta löytyy tällä hetkellä 79 avointa sekä 26 suljettua, eri kaupungeissa toimivaa viiniseuraa tai näiden paikallisyhdistystä (Viinilehti 2021). Ensimmäinen virallinen suomalainen viiniseura, Viinin ystävät Suomessa ry, perustettiin Helsingissä 1967 (Helsingin uutiset 2016). Yksi suurimmista toiminnassa olevista seuroista puolestaan on Suomen munsänkänkarna, jolla on 14 paikallisyhdistystä ja noin 1000 suomenkielistä jäsentä (Suomen Munsänkänkarna ry 2021). Alkuperäinen järjestö Munsänkänkarna perustettiin Ruotsissa 1958, josta se on levinnyt kansainväliseksi ja kaikkiaan ”musnkalaisia” on maailmalla jo lähes 30 000. Seura ilmoittaa tavoitteekseen lisätä viinitietoutta sekä edistää osaltaan hyviä ja kohtuullisia juomatapoja esimerkiksi ohjattujen viinimaistelutilaisuuksien eli *tastingien*, ja viinikurssien avulla (Munsänkänkarna 2015). Munsänkänkarna aloitti toimimaan Suomessa 1982 paikallisyhdistyksenä Turussa, ja vuonna 2000 Suomen munsänkänkarna ry eriytyi omaksi toiminnakseen harrastajamäärien kasvettua (Suomen munsänkänkarna ry 2021).

Yhdistävä tekijä viiniseurojen toiminnassa on viinienmaistelutilaisuuksien järjestäminen, joita voidaan kutsua myös *tastingeiksi* tai *pruuveiksi*. Aatteellisena taustana viiniseurojen toiminnalle on (suomalaisen) viinikulttuurin kehittäminen, viinitietouden lisääminen ja viinistä kiinnostuneiden ihmisten yhteen kokoaminen. Näiden tavoitteiden edistämiseksi moni seura järjestää erilaisia ohjattuja kursseja tai koulutustilaisuuksia sekä viinimatkoja, joissa vierailaan viinitiloilla. Erityisenä toimintana mainitaan usein vielä erikseen viinin ja ruuan yhdistämisen opettaminen. (Suomen Munsänkänkarna 2022; Viinilehti 2021; Seinäjoen viiniseura 2019.)

2.4 Aiemmat tutkimukset

Alkoholin asemaa ja käyttöä on, niin kansainvälisesti kuin Suomessakin, tutkittu laajasti ja useiden eri tieteenalojen näkökulmasta. Tutkimus on kuitenkin painottunut alkoholin aiheuttamiin haittoihin, ja kulttuurintutkimuksen kentällä aiheen historialliseen tarkasteluun. Alkoholihaitat, alkoholin ongelmakäyttö ja terveystieteellinen näkökulma ovat keskeisissä rooleissa esimerkiksi kansainvälisen Kettil Bruun tutkimussäätiön sekä suomalaisen Alkoholitutkimussäätiön ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä ja rahoittamassa tutkimuksissa (Alkoholitutkimussäätiö 2020; Kettil Bruun Society 2020; Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2020).

Folkloristi Satu Apon *Viinan voima* (2001) on kattava historiallinen kuvaus suomalaisista alkoholiperinteistä ja ajattelusta. Samoin historioitsijan, professori Kustaa H. J. Vilkkunan teos *Juomareiden valtakunta* (2015) antaa monipuolisen ja laajan kuvauksen suomalaisten alkoholinkäytöstä keskiajan lopulla. Nämä teokset ovat olleet merkittäviä lähteitä myös edelliseen lukuuni, jossa käyn läpi alkoholikulttuurin historiaa Suomessa. Lisäksi maininnanarvoisia ovat ainakin sosiologi Pekka Sulkusen tekemä alkoholitutkimus³ sekä sosiaalihistorian professori Matti Peltosen useat suomalaista alkoholihistoriaa koskevat julkaisut⁴.

Kansainvälisessä tutkimuksessa alkoholin ja kulttuurin suhdetta on tarkasteltu muun muassa antropologi Mary Douglasin (2003, julkaistu ensimmäisen kerran 1987) toimittamassa artikkelikokoelmassa *Constructive Drinking*. Teoksen yhtä kirjoittajaa, antropologian professorina Brownin yliopistossa toiminutta Dwight B. Heathia, pidetään yhtenä johtavana alkoholinkäytön tutkijana kulttuurintutkimuksen kentällä (Social issues research center 2022). Tuoretta, nykyaikaisen alkoholikulttuurin tutkimusta omalta tieteenalaltani tai lähitieteistä löytyy vähemmän. Lähimpänä omaa tutkimusnäkökulmaani ovat seuraavat maisterintutkielmat: Juulia Hakuntin *Yhteisöllinen olut – etnografinen tutkimus jyväskyläläisistä olutharrastajista* (2016) sekä Tommi Laitisen *Vapauteen langenneet – Alkoholistisen merkitysjärjestelmän kulttuurinen rakentuminen* (2014).

Sosiologi Antti Maunun Elo-säätiölle tekemä tutkimus *Humalan tällä puolella* (2017) keskittyy tarkastelemaan vallitsevaa alkoholikulttuuria ja esittämään, Maunun itsensä sanoin, realistisia sekä rakentavia avauksia julkiseen alkoholikeskusteluun. Tutkimuksessa suomalaisten juomatapoja tarkastellaan juomisen ja arjen välisen suhteen kautta. Maunu erottaa suomalaisten juomatavoista – ja tilanteista kolme eri päätyyppiä, jotka voidaan erottaa toisistaan juuri sen mukaan, mille etäisyydelle arjesta juominen kussakin sijoittuu (Maunu 2017, 4–5, 8–9). Nämä lajityypit on nimetty seuraavasti:

1. Pienjuominen
2. Bilejuominen
3. Kännääminen

Pienjuominen on näistä kolmesta lähimpänä arkea tapahtuvaa, useimmiten kotona oman puolison seurassa ja ajallisesti viikonloppuun sijoittuen. Pienjuomiseen liittyy yleensä nimenomaan sosiaalisuus ja tarkoituksena on nautiskella ja rentoutua. Juominen yhdistetään monesti johonkin tekemiseen, kuten saunomiseen, ruokailuun tai

---

³ Esim. Sulkunen: *Alkoholin kulutus ja elinolojen muutos toisen maailmansodan jälkeen* (1980) & Sulkunen ym.: *Lähiöravintola* (1985)

⁴ Esim. Peltonen: *Kerta kiellon päälle – Suomalainen kieltolakimentaliteetti: vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1932* (1997)

keskusteluun ja nautitut annosmäärät pysyvät melko pieninä. (Maunu 2017, 24–27.) Pienjuominen on Maunun määrittelemä termi ei-humalahakuiselle juomiselle. Pienjuomisen käsite on itsessään neutraali ja antaa mahdollisuuden keskustella alkoholinkäytöstä ilman arvolatausta ja häivyttää myös totuttua humalakeskeisyyttä juomisesta puhuttaessa. (Maunu 2017, 8–9.) Tästä syystä olen päätenyt käyttämään käsitettä myös omassa tekstissäni.

Bilejuominen on jo kauempana arjesta, ensinnäkin se erotetaan usein ajallisesti selkeästi arjesta erilleen viikonloppuun, juhlapyyhiin tai lomalle. Lisäksi bilejuomiseen liittyy vahvasti sosiaalisuus ja ilottelu, joka saa näkyä fyysisestikin korostuvina tekoina; lauletaan yhdessä kovaan ääneen, halailaan tavallista useammin ja tanssitaan jopa pöydillä. Bilejuominen voi sisältää runsastakin alkoholinkäyttöä, josta voi seurata humaltuminen, mutta tämä ei ole bilejuomisen itsetarkoitus. Liiallinen humaltuminen, kontrollinen pettäminen ja sopimaton käytös eivät ole toivottavaa, eivätkä kuulu bilejuomiseen. (Maunu 2017, 28–30.)

Kännääminen rikkoo arkeen kuuluvat säännöt eikä silloin enää odoteta kontrollin säilyvän. Kontrollin puute voi näyttäytyä niin sosiaalisen vuorovaikutuksen, tunneilmaisujen kuin käyttäytymisenkin eri ääripäinä. Kännääminen voi olla pidemmälle vietyä ja pitkittynyttä bilejuomista, jota kuitenkin rajoittavat ajallisesti tai fyysisesti ulkoiset puitteet, kuten esimerkiksi festariviikonloppu tai risteily. Kännääminen voi olla myös Maunun sanoin negatiivista. Tällöin siihen voi liittyä yksinäisyyden ja uhan tuntemista, ja kontrollin puute voi näkyä esimerkiksi juotujen juominen määrässä. Toistuva negatiivinen kannääminen ja yksin tapahtuva humalajuominen ovat ongelmakäyttöä ja voivat liittyä käyttäjän arjenhallinnan tai mielenterveyden ongelmiin. (Maunu 2017, 30–33.) Tällainen kuvaus negatiivisesta kannäämisestä on kuitenkin mielestäni melko kärjistävä eikä ota huomioon tarkemmin yksilön ulkopuolella vaikuttaviin tekijöitä, jotka voivat esimerkiksi osaltaan heikentää arjenhallintaa. Antropologinen alkoholitutkimus on myös pyrkinyt haastamaan erityisesti yksioikoista lähestymistapaa alkoholiongelmakäyttöön, ja Mary Douglas (2003, 3–4) kehottaakin huomioimaan alkoholinkäyttöön liittyvät sosiokulttuuriset tekijät laajemmin.

Maunun mukaan nämä edellä esitetyt juomatavat eivät sulje toisiaan pois, ja joskus niiden rajat voivat hämärtyä tai ne toivat toimia jatkumona toisilleen. Juotujen juomien määrästä ei voi suoraan päätellä, mikä lajityyppi on kulloinkin kyseessä vaikkakin pääsääntöisesti mitä enemmän juodaan, sitä kauempana arjesta ollaan. Maunun mukaan suomalaisten juomatavatkin ovat joustavia ja monipuolisia, vaihdellen tilanteiden mukaan. Kaikkiin tapoihin voi myös osaltaan liittyä haittoja, kuten pienjuomiseen tissuttelun⁵ siirtyminen arkeen tai bilejuomisessa kontrollin menetys ja sosiaalisten ”sääntöjen” rikkominen ja sopimaton käytös. (Maunu 2017, 4–7, 22–24, 27, 30.)

5

”juopotella, ryypiskellä vars. itsekseen (ja vähän kerrallaan)” *Kielitoimiston sanakirja 2020*.

Maunun tutkimuksessa mainitaan juomaharrastaminen vain sivulauseessa, sitä ei käsitellä tarkemmin tai eroteta erilliseksi juomatavaksi. Tämän vuoksi minusta oli-kin mielenkiintoista pohtia, sijoittuuko harrastaminen esimerkiksi pienjuomisen raa-meihin vai erottautuuko se jopa omaksi kategoriakseen.

3 METODOLOGIA, TUTKIMUSETIIKKA JA AINEISTON ESITTELY

Koska tutkimaani ilmiöstä ei löytynyt aiempaa aineistoa ja tutkimuskysymykseni kohdentuu erityisesti viiniharrastajien omaan kokemukseen, päädyin valitsemaan yksilöhaastattelut varsinaiseksi aineistonkeruumenetelmäksi. Tekemäni tutkimus perustuu laadulliseen tutkimusmenetelmään. Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin tutkimuksen metodologiaa, haastatteluprosessia ja haastateltavien valintaa. Haastatteluja seuraa kootun aineiston analysointi, jonka menetelmistä kerron lisää alaluvussa 3.3. Tutkimusta aloittaessani tarkoitukseni oli täydentää aineistoa havainnoimalla myös viiniseururan kokoontumista tasting-tilaisuuden yhteydessä. Valitettavasti vallitsevan koronavirus-pandemian ja tästä seuranneiden rajoitustoimien vuoksi seurat eivät voineet järjestää tavanomaisia kokoontumisiaan.

3.1 Laadullinen tutkimus ja puolistrukturoitu haastattelu

Toteutin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, jossa näkyy myös etnografinen lähestymistapa. Etnografinen tutkimusote on laadullisen tutkimuksen menetelmä tai menetelmien kirjo, jolle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Etnografia voidaan ymmärtää metodologiana, teoriana, jolla koko tutkimusprosessi jäsenetään (Lappalainen 2007, 10). Etnografiaa tehdessä yleensä pyritään tarkastelemaan kulttuurisia ilmiöitä niin sanotusti arjen tasolla ja selvittämään niiden merkitystä yksilö- tai yhteisötasolla (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 7). Laadullisella tutkimuksella ja etnografisella otteella voidaan tuottaa tietoa ja ymmärrystä sellaisista asioista, mitkä eivät ole yksiselitteisiä tai suoraan mitattavissa olevia. Näiden menetelmien avulla tutkittavaa ilmiötä voidaan myös teoriosoida sekä käsitteellistää (Lappalainen 2007, 9).

Tutkimuksella tuotettu tieto perustuu tutkijan tekemiin tulkintoihin ja syntyy vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2018, 8, 16–20).

Perinteisesti antropologiseen tutkimukseen pohjautuvaan etnografiaan on nähty kuuluvan osallistuvaa havainnointia sisältävä kenttätyöjakso, jonka aikana tutkimusaineisto kerätään (Paloniemi & Collin, 2018, 232–233). Kentän käsite on muuttunut ja laajentunut merkittävästi kulttuurientutkimuksen alkuajoista, jolloin *kenttä* oli usein fyysinen paikka ja tutkimuksen kohde jotakin tutkijalle ”vierasta ja eksoottista” (Fingerroos & Jouhki 2018, 80–81). Nykykäsityksen mukaan kentällä viitataan prosesseihin, joissa tutkimusaineisto muotoutuu (Fingerroos & Jouhki 2018, 83). Vallinneiden olosuhteiden vuoksi en aineistonkeruuvaiheessa päässyt toteuttamaan alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan kuulunutta havainnointia, joten tutkimukseni pohjautuu haastatteluaineistoihin.

Haastattelu kuuluu yleisimpiin laadullisissa tutkimuksissa käytettyihin aineistonkeruumenetelmiin. Etenkin temahaastattelut kehoitetaan tallentamaan, jotta esimerkiksi muistiinpanojen kirjaaminen ei aiheuta häiritseviä taukoja kesken haastattelutilanteen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 92). Tutkimushaastattelut jaotellaan eri lajeihin pääsääntöisesti sen mukaan, kuinka strukturoituja eli etukäteen päätettyä muotoilua noudattavia ne ovat. Strukturoiduin muoto on lomakehaastattelu, ja toista ääripäätä nimetään strukturoimattomaksi haastatteluksi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44). Näiden väliin jää puolistrukturoitu tai -standartoitu haastattelu, joihin myös Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen temahaastatteluksi nimeämä tyyli kuuluu (2008, 44, 47). Teemahaastattelun strukturoitu osuus tulee siitä, että haastatteluun sisällytettävät aiheet eli teemat valitaan etukäteen. Kysymysten muoto ja järjestys sen sijaan saattavat vaihdella, tällä pyritään antamaan enemmän tilaa aidolle vuorovaikutukselle ja erityisesti haastateltavien omalle äänelle. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla temahaastatteluilla. Ennen haastatteluja laadin alustavan teemalistan ja kysymyksiä (Liite 1) helpottamaan keskustelun ohjaamista ja toisaalta aiheen rajaamista. Pyrin pitämään haastattelut mahdollisimman rentoina ja keskustelunomaisina, ja teemojen läpikäymisen järjestys vaihtelikin hieman eri haastattelujen välillä.

3.2 Haastateltavien valinta ja kerätty aineisto

Tutkimuksen rajaamiseksi hallittavan kokoiseksi, päätin kohdentaa haastattelukutsut (Liite 2) sellaisille henkilöille, jotka ovat mukana jonkin viiniseuran toiminnassa. Viiniseurat eivät ole ainoa tapa harrastaa ja rajaukseni ulkopuolelle jää varmasti henkilöitä, jotka eivät kuulu mihinkään seuraan ja kokevat itsensä silti viiniharrastajiksi tai

mahdollisesti myös heitä, jotka harrastavat, mutteivät nimitä itseään viiniharrastajaksi. Koin kuitenkin rajauksen tarpeelliseksi useista syistä. Viiniseurojen yhteystietoja on julkisesti saatavilla, mm. Viinilehden ylläpitämän seuralistauksen kautta (Viinilehti 2021). Koska minulla ei ollut aiempaa sidosta tai suoria kontakteja harrastajaryhmiin, listaus auttoi kartoittamaan ja tavoittamaan haastateltavia. Useammalla seuralla oli ilmoitettuna puheenjohtajan nimi ja sähköposti, joten valitsin näistä yhteystiedoin varustetuista vaihtoehdoista yhden puheenjohtajan, jota lähdin kontaktoimaan, pyytäen samalla tätä henkilöä välittämään haastattelukutsuni kyseisen seuran jäsenille. Sain yhteydenottooni lähes välittömästi positiivisen vastauksen ja alustavia osallistujia haastteluja varten, joten en kontaktoinut muita seuroja. Puheenjohtajan myötämielisyys on osaltaan voinut toimia muiden haastateltavien osallistumiseen suostumista vahvistavana seikkana.

Kontakin saamisen lisäksi koin, että tällaista aiemmin tutkimatonta ilmiötä kartoittaessa on helpompi, että tutkittavilla on edes yksi hahmotettavissa oleva yhteinen tekijä, sama taustaryhmä. Viiniseuraan liittymistä ja kuulumista voi pitää tavallaan tekona, jolla harrastus on ”virallistettu”.

Tutkimuksen teon aikaan vallinneen koronavirustilanteen vuoksi haastattelut toteutettiin etäyhteyden avulla Zoom-kokouspalvelussa, jossa myös haastattelujen äänittäminen onnistui. Haastattelukutsuuni vastasi viisi vapaaehtoista. Haastattelut toteutettiin huhti- ja toukokuun 2021 aikana. Neljä viidestä haastattelusta tehtiin Zoom:in välitteisesti ja yksi haastatteluista päädyttiin tekemään kasvotusten haastateltavan pyynnöstä. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 50 minuuttia, lyhimmän ollessa 39 minuuttia ja pisimmän kestäessä reilun tunnin. Haastattelemistani henkilöistä kolme olivat naisia ja kaksi miehiä, iältään nuorin haastateltavista oli alle 30-vuotias ja vanhin kuului ikäryhmään 70–75 vuotta. Kaikilla haastateltavilla oli korkeakoulutausta.

Alla olevaan taulukkoon (taulukko 1) olen koonnut haastateltavien henkilöiden perustiedot. Taulukossa esitetyt nimet, joita myös myöhemmin käytän aineistoon viitatessani, eivät ole henkilöiden oikeita nimiä vaan pseudonyymejä. Olen nimennyt heidät aineiston pseudonoinnin yhteydessä Suomen digi- ja väestötietorekisterin yleisimpien etunimien listaa apuna käyttäen (Digi- ja väestötietovirasto, 2021).

TAULUKKO 1 Haastateltavien perustiedot

Haastateltava	Ikä (v)	Harrastuksen kesto (v)	Ammatti
Maria	25–30	Alle 5	Käyttöliittymäsuunnittelija ja opiskelija
Helena	60–65	n. 20	Koulutussuunnittelija
Anneli	65–70	n. 20	Yliopistolehtori, eläköitynyt
Olavi	65–70	n. 20	Yliopistolehtori, eläköitynyt
Juhani	70–75	yli 30	Lääkäri, eläköitynyt

Kaikki haastattelut äänitettiin haastateltavien suostumuksella. Ennen haastatteluja toimitin haastateltaville laatimani tietosuojaselosteen (Liite 3) ja pyysin kirjallisen suostumuksen sähköpostitse suostumuslomakkeen (Liite 4) pohjalta. Haastattelujen alussa kävimme vielä läpi tietosuoja-asiat ja varmistin, ettei näihin liittyen jäänyt epäselvää. Haastatteluaineisto on tutkittavien toiveesta pseudonymisoitu. Haastatteluaineistot ovat olleet vain minun saatavillani tutkimuksen teon ajan, ja data hävitetään asianmukaisella huolellisuudella tutkimuksen valmistuttua syyskuussa 2022.

Haastattelut taltioitiin Zoom-sovellukseen sisältyvällä äänitustoiminnolla ja kasvotusten käytyyn haastatteluun käytin yliopistolta saatua ääninauhuria. Äänitteiden pohjalta litteroin haastattelut sanatarkkuudella, kirjaten muistiin myös, jos haastattelussa tapahtui esimerkiksi jokin huomattava reaktio, kuten naurua tai erityisen pitkää tauko. Valmiita litterointeja lähdin teemoittelemaan käyttäen alkuun apuna laatimaani kysymysrunkoa (Liite 1). Pentti Moilanen ja Pekka Räihä (2018, 60–61) varoittavat tässä vaiheessa tutkijaa tulkitsemasta liikaa ja luomasta teemoja, joita aineistossa ei todellisuudessa ole. Tätä olen pyrkinyt välttämään palaamalla aineiston äärelle yhdessä uudelleen ja tehden samalla muistiinpanoja huomioistani.

3.3 Tutkimusetiikka ja henkilötietosuoja

Alkoholinkäyttö on aihealue, jota pidetään osaltaan arkaluontoisena ja siitä ei siksi välttämättä haluta keskustella tai se voi olla vaikeaa. Joidenkin tutkijoiden mielestä arkaluontoiset aiheet voidaan käydä paremmin läpi haastatteluissa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35).

Itse koin, että tämän tutkimuksen puitteissa, kun tutkittava alkoholinkäyttö on oletukselta ei-ongelmakäyttöä, harrastajille täysin omaehtoista ja luultavasti mielihyvää tuottavaa toimintaa, siitä keskusteleminen ei tuottaisi samaan tapaan haasteita tai epämukavuutta haastateltaville. Haastateltavat ovat myös vapaaehtoisesti suostuneet mukaan haastateltaviksi aiheen etukäteen tietäen, ja heille on taattu mahdollisuus milloin tahansa tutkimuksen aikana perua suostumuksensa.

Haastateltavat esittivät toiveen, ettei heitä voida tunnistaa tutkimuksesta, joten haastatteluaineisto on pseudonomisoitu ja kaikki suorat tunnistetiedot on täten poistettu tai muutettu ja epäsuorat tunnisteet arvioitu ja tarvittaessa muutettu myös sellaisiksi, ettei ketään haastateltavista voi tekstistä suoraan tunnistaa.

3.4 Kattegoria-analyysi

Haastatteluaineistojen tulkintamenetelmäksi valitsin kattegoria-analyysin, johon voidaan viitata myös jäsenkattegoria-analyysina, sekä joko jäsenyys- tai jäsenkattegorisoinnin analyysina. Kattegorian käsitettä käytetään useissakin tieteellisissä lähestymistavoissa ja kattegoria-analyysi liittyy osaltaan myös esimerkiksi diskurssi- tai keskusteluanalyysin metodeihin. Kattegorioita käytetään jatkuvasti ympäröivän maailman määrittelyyn, jäsentelyyn sekä erityisesti ihmisten keskinäisen kommunikoinnin välineenä. Kattegoria-analyysissa tehtävää jäsentelyä, asioiden luokittelua eri ryhmiin, kutsutaan kattegorisoinniksi tai kattegorisaatioksi ja asioille annetut nimet tai määreet ovat kattegorioita. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 18–20.) Jäsenkattegoria-analyysin teoria on hyvin laaja ja sisältää paljon käsitteistöä, jota tämän kappaleen yhteydessä ei ole mahdollista käydä läpi. Kaikenkattavan kuvauksen sijaan pyrin esittelemään teorian lähtökohdat ja tämän tutkimuksen kannalta oleellimmat aihealueet lyhyesti.

Kattegoriatutkimusta tehdään monilla eri tieteenaloilla ja varsinaisen kattegoria-analyysin kehittäjänä pidetään Harvey Sacksia. Sacksin teoriat pohjaavat sosiologi Harvey Garfinkelin 1960-luvulle alullepanemaan etnometodologiseen tutkimussuuntaukseen (Juhila ym. 2012, 20 & 24). Etnometodologian perusajatuksiin kuuluu, että ihmisten kulttuurista ja sosiaalista toimintaa pyritään tarkastelemaan ja ymmärtämään käytäntöjen tasolle sen sijaan, että toiminta pyrittäisiin teorisoimaan ”ulkoa

päin” (Juhila ym. 2012, 20). Arkipäiväisissä kohtaamisissa ihmiset antavat toisilleen jatkuvasti erilaisia *selontekoja*, eli kuvailevat ja selittävät kaikki arjen ilmiöitä niin, että niistä tulee ymmärrettäviä. Totutusta poikkeavat tilanteet tai asiat luovat puolestaan *selontekovelvollisuuden*, silloin kertojan on perusteltava, miksi asiat eivät ole menneet odotetusti tai totutun mukaisesti. (Juhila ym. 2012, 20–21).

Garfinkelin ajatusten pohjalta Sacks kehitti kategorioiden tutkimiseen suuntautuvan jäsenyysskategorisoinnin analyysin (*membership categorization analysis*) (Juhila ym. 2012, 24–25). Sacksin mukaan on tärkeä tutkia, kuinka ihmiset luovat kuvauksia itsestään sekä ympäröivistä henkilöistä tai asioista, ja täten samalla myös kategorisoivat näitä. Nuo kategoriat eivät ole valmiiksi annettuja, itsestään selviä tai muuttumattomia ja siksi tutkimus kohdistuu erityisesti kategorioiden rooliin osana vuorovaikutusta sekä kategorisoinnin prosessiin (Juhila ym. 2012, 25–26). Kategorisointi ja kategorioiden nimeäminen perustuu aina jollain tapaa kertojan valintaan, mitä mistäkin asiasta halutaan kuvailla. Sacksin teoriaan kuuluu myös näkemys siitä, että kategorioita ymmärretään ja tulkitaan tilannesidonnaisesti eli ne ovat kontekstuaalisia. Tämä tarkoittaa, että kategorioiden sama merkitys riippuu aina myös tilanteesta ja ihmisistä, jotka ovat kategorioita tuottamassa ja tulkitsemassa. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 75–76.)

Esimerkkinä voimme kategorisoida itsemme tai toisen henkilön antamalla tälle eri kuvauksia, kuten mies, suomalainen, aikuinen tai kirjailija. Sama ihminen voi myös kuulua useisiin kategorioihin yhtä aikaa, mutta siinä hetkessä oleellisin kategoria valitaan aina tilanteen mukaan (Nikander 2010, s.205). Ihmisiin liittyvät kategoriat ovat niin sanottuja personoituja kategorioita, mutta kategoriointia voidaan tehdä myös ei-personoituihin kategorioihin, koskien esimerkiksi fyysisiä objekteja tai ympäristöä. (Juhila, luettu 15.02.2022). Sacksin jäsenyysskategorisointi keskittyi ihmisiin viittaaviin kategorioihin sekä näihin liittyviin toimintoihin. Ei-personoitujen kategorioiden analysoinnin aloitti Emanuel A. Schegloff 1972 ja sitä ovat jatkaneet muun muassa Alec Mchoul ja Rod Watson (Juhila ym. 2012, 55–58).

Personoitujen kategorioiden yhteydessä voidaan tarkastella esimerkiksi Eero Suonisen (2012, 89–90) nimeämää *identiteettikategoriaa* tai Kirsi Juhilan (2012, 175–176) määrittelemää *kategoriaryhmää*. Identiteettikategorioilla Suoninen viittaa sellaisiin kategorioihin, jotka kertovat millainen ihminen on. Tässä tapauksessa identiteettiä ei nähdä yhtenä pysyvänä kuvauksena vaan pikemminkin identiteettien kirjoa tuotetaan yhä uudelleen ja uudelleen, valitsemalla miten omaa olemista kuvaillaan kulloissakin tilanteessa. Identiteettikategorioita voidaan jakaa eri tasoihin mukana kulkevista (pysyvistä) identiteeteistä, tilanteisiin liittyviin (roolit) ja vuorovaikutuksellisiin identiteetteihin. (Suoninen 2012, 96–97.) Kategoriaryhmällä Juhila viittaa sosiaalisiin kategorisaatioihin, joihin liitämme itsemme tai toisen ihmisen käyttämällä personoituja kategorioita. Tällaiset ryhmät eivät perustu keskinäiseen tuntemiseen, vaan

yhteenkuuluvuus syntyy (oletetuista) yhdistävistä tekijöistä tai piirteistä. Toisaalta ryhmien kategorisaatio on myös perustaltaan erontekoa ”meihin” ja ”heihin”, jotka eivät kuulu kyseiseen ryhmään. (Juhila 2012, 175–178.) Esimerkkejä kategoriaryhmistä ovat muun muassa eri kansallisuudet, ammattiryhmät tai vaikkapa ikäryhmät. Ihmisryhmän kategoriosointi on aina jossain määrin yksinkertaistavaa ja yleistävää, ja se voi siksi olla myös stereotypisoivaa. Yksilöt voivat käydä kategoriaryhmään kuulumisesta erilaisia neuvotteluja, he voivat omaksua tai vastustaa poikkeavaa kategoriajäsenyyttä, ja tämä kaikki on osa identiteettikategorioiden rakentamista. (Juhila 2012, 212–225.)

Sacks ja erityisesti hänen jälkeensä teoriaa kehittäneet tutkijat, kuten jo mainittu Watson, ovat todenneet, että kategorioiden liittyy tiettyjä määreitä (*predicates*). Nämä määreet niin sanotusti täydentävät kategoriaa, ne auttavat välittämään tai tulkitsemaan kategoriaan liittyvää kulttuurista tietoa, vaikkei tätä kaikkea sanoitettaisikaan. Sacks itse liitti erilaiset *toiminnot* tällaiseksi määreiksi, ja myöhemmin toimintojen rinnalle on nostettu seuraava lista muista mahdollisista määreistä: *luonnolliset ominaisuudet, motiivit, oikeudet, velvollisuudet, tiedot sekä kompetenssit*. Määreet eivät ole pysyviä, vaan niistä pikemminkin käydään jatkuvaa neuvottelua ja samaan kategoriaankin voi liittyä keskenään ristiriitaisia määreitä. Kategorioiden tulkintaa ja tuottamista tutkitessa on erityisen tärkeää myös kiinnittää huomiota siihen, kuka ja missä tilanteessa kategorisaatiota tekee. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 60–63.)

Kategorisointi on jatkuvaa valintaa erilaisten mahdollisten kuvausten välillä. Näillä kuvauksilla ihmiset tuottavat samaan aikaan myös moraalista järjestystä. Tämä tapahtuu usein tiedostomattomasti, ja tätä itse tuotettua moraalista järjestystä voidaan pitää itsestään selvänä. (Juhila, Jokinen & Suoninen 2012, 69–71.) Moraalinen järjestys on myös kulttuurista jaettua tietoa, joka kertoo meille, kuinka kuuluu toimia tietyissä tilanteissa. Jos joku rikkoo moraalista järjestystä, syntyy selontekovelvollisuus eli on annettava selitys, miksi ei toimittu totutun normin mukaisesti. (Juhila 2012, 132–133.)

4 VIINIHARRASTUKSEN KATEGORISOINTI

Tässä luvussa pyrin tuomaan esiin havaintojani, kuinka haastateltavat loivat viiniharrastamisen kategoriaa. Harrastuksen kategorisoiminen syntyy siitä, mitä kertojien mukaan harrastamiseen kuuluu sekä myös siitä, mitä harrastamiseen ei kuulu. Tekemäni kategoria-analyysin ja tulkinnan apuna olen hyödyntänyt Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (2012) teorioita ja tutkimusesimerkkejä kategoria-analyysin käytöstä. Tiivistetysti viiniharrastamisen keskeisiä sisältöjä ovat viinitiedon opiskelu sekä viinien maistelu ja analysointi. Seuraavissa alaluvuissa käyn läpi harrastukselle annettuja merkityksiä ja määreitä kolmen eri teeman avulla: oppiminen, sosiaalisuus ja aistiminen. Tekemässäni analyysissä olen kategoria-analyysin mukaisesti pyrkinyt tarkastelemaan sitä, mitä ja miten haastateltavat kertovat itse viiniharrastamisesta. Havaintojeni tukena käytän suorina lainauksia haastatteluaineistoista, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida tekemiäni tulkintoja ja että haastateltavien oma ääni tulisi myös kuuluviin.

4.1 Oppiminen osa harrastusta

Kysyessäni haastateltavilta, miksi he haluavat harrastaa viinejä, ensimmäisenä syynä kaikissa eri haastattelutilanteissa mainittiin harrastuksen vastaavan haluun oppia uutta. Viiniharrastamisen oleellisena osana pidettiin sekä mahdollisuutta että tahtoa oppia laajasti uutta tietoa. Tietoa haluttiin liittyen niin viinien eri ominaisuuksiin kuin myös viinin valmistukseen liittyviin seikkoihin, kuten esimerkiksi viljelytapoihin ja -alueisiin. Viinitietoutta mainittiin kertyvän erityisesti seuran tasting-tilaisuuksista. Tällaiseen kokoontumiseen kuuluu aina teeman mukainen luento-osuus, jossa voidaan käydä läpi niin viinien lajiominaisuuksia, aluetietoutta kuin tuottajakohtaista tietoakin. Toisinaan tilaisuudessa on mukana myös vierailevia luennoitsijoita. Muun muassa Helena kommentoi viineihin liittyvää tietoutta ja omaa kiinnostustaan aiheeseen näin:

Musta se on hirveen kiehtova maailma. Tota niin, sehän on aivan loppumattoman... miten mä sanoisin. Siis sellanen, lainausmerkeissä ääretön maailma. Kun aina voi oppia uutta. Ja sitten esimerkiksi rypälelajikkeita on niin mieletön määrä, että ei varmaan voi koskaan sanoa, että tietää kaiken viineistä ja... Ja tota, aina on niinku uutta opittavaa. (Helena, 2021.)

Viiniseura, johon haastateltavat kuuluivat, järjestää heidän kertomansa mukaan myös eritasoisia syventäviä kursseja ja jäsenten on mahdollista suorittaa kurssien päätteeksi kokeita, joilla osoitetaan omaa viinituntemusta ja tietoutta. Kursseja on kolme eri vaativuusluokkaa (1-, 2- ja 3-taso) sekä lisäksi erillinen rypälekurssi, jossa opetellaan tunnistamaan rypälelajikkeita. Kaikki haastattelemistani henkilöistä olivat suorittaneet vähintäänkin yhden tällaisista kokeista. Helena ja Anneli kertoivat suorittaneensa yhden kokeen ja aikoivat tulevaisuudessa suorittaa vähintään yhden lisää. Kokeiden suorittaminen ei ollut vielä ajankohtaista, koska molemmat kokivat siihen valmistautumisen ja opiskelun vaativan enemmän ajallista panostamista, kuin mihin he tällä hetkellä pystyisivät. Maria puolestaan oli yhdessä äitinsä kanssa läpäissyt jo kaksi kurssia (1-taso ja rypäle), ja he valmistautuivat yhdessä jo haastavampaan 2-tasoon. Valmistautumisesta tulevaan suoritukseen, Maria kertoi näin:

Ja kakkostaso on seuraava, joka sit siinä tulee aika iso harppaus. Siinä niinku tietotaidossa, mitä pitäis olla. Niin ni sitä nyt ollaan tässä ehkä vuoden verran opiskeltu. Aina silloin milloin kerkee ja näin. Ja ei me varmaan vielä päästä läpi mitään kokeita. Se on varmaan vasta parin vuoden päästä. Mutta se, että on joku mihin vähän niinku tähtää siinä. (Maria, 2021.)

Oppimisen merkitystä haastateltaville toi esiin myös se, että kysyessäni, miten he suositelisivat seuraan liittymistä uusille ihmisille, oppimisen mahdollisuus ja viinitietämyksen syventäminen oli ensimmäisiä asioita, mitä useampi heistä mainitsi. Jonkinasteista omakohtaista kiinnostusta aiheeseen pidettiin myös kriittisenä ominaisuutena seuraan liittymiselle ja sille, kenellä tätä kannattaisi ylipäätään suositella:

Ku se on, täytyy löytää oikeen tyyppinen ihminen, kelle sitä ensinnäkin lähtee viemään eteenpäin sitä ajatusta. Koska sit jos se on joku, jolle on niinku ihan sama mitä viiniä on laissa, ni sit se on ihan turha semmoselle ihmiselle ees siitä puhua. Ehkä. Mutta no voi tietenkin olla että oon liian ennakkoluulonen tässä asiassa. Mutta se, että jos sä yhtäkkiä huomaat että joku on jollakin tavalla kiinnostunu viineistä, on vähän enemmän tietoisuutta. Nii ni sellaselle lähtisin sanomaan, että ihan ehattomasti mukaan. (Maria, 2021.)

Haastateltavien mukaan kiinnostus viiniä kohtaan ja halu tietää lisää kuitenkin riittävät harrastamisen aloittamiseen. Seuraan liittyminen ei edellytä minkäänlaista valmista tietotasoa, ja kurssien suorittaminen on jokaiselle täysin vapaaehtoista. Kategorianalyysin teoriaan peilattaessa tämän niin sanotun tiedonjanoisuuden voi nähdä myös viiniharrastajan identiteettikategorian määreenä. Halu tietää ja oppia voi olla joko yksittäisen harrastajan luonnollinen ominaisuus tai motiivi harrastaa. Tiedonjanoa pidetään myös jossain määrin viiniharrastajien kategoriaryhmää yleisesti yhdistävänä piirteenä: *viiniharrastaja haluaa oppia viineistä.*

4.2 Sosiaalinen harrastaminen

Haastattelujeni perusteella viiniharrastukseen ja erityisesti viiniseuraan kuulumiseen liittyy tunnistettava ja monipuolinen sosiaalinen ulottuvuus. Käydessämme haastateltavien kanssa läpi viiniharrastamisen alkuvaiheita jokaisessa haastattelussa tuli ilmi, että joku kertojan tuttava tai läheinen oli houkutelut hänet alun perin liittymään mukaan viiniseuraan. Osa haastateltavista kuuluu seuraan yhdessä perheenjäsenensä kanssa, kuten Juhani vaimonsa ja Maria äitinsä kanssa. Harrastus on myös voitu jakaa myöhemmin ajan saatossa ystävän kanssa, kuten Helena kertoo alla:

Mun täytyy sanoa sit vielä se, et paitsi tällanen viinitietämys aspekti, mikä liittyy tähän ... seuraan, viiniyhdistykseen, niin kyllä yks keskeinen juttu on myös se, että mä sain houkutteltua myös sitten parin vuoden päästä, kun mä olin ensin ite ollu pari vuotta tässä, niin mun parhaan ystävän tänne viiniyhdistykseen. Niin se on myös sillä tavalla, että siinä osallistumassa näihin tastingeihin ja matkoihin, voi samalla pitää yllä niinku näitä sosiaalisia suhteita. Ja toki sitten on saanu niinku uusia ystäviä ja tuttavias tän viiniyhdistyksen kautta, että... Siin on myös se sosiaalinen aspekti. Tosi tärkeä. (Helena, 2021.)

Yhteinen harrastus koetaan hyväksi tavaksi ylläpitää ihmissuhdetta ja jaetut kokemukset voivat myös lähentää suhdetta. Jo olemassa olleiden ihmissuhteiden lisäksi seuran tapaamisissa kohdataan uusia ihmisiä, jotka jakavat saman kiinnostuksen kohteen eli viinin:

Kyll se on totta kai kiva mennä tapaamaan ihmisiä, ja tota... herättää pöydässä keskustelua, aina uusien ihmisten kanssa. Koska siinä usein on sillein, että ei me olla missään kuppikunnissa sama porukka aina, vaan että mennään eri ihmisten kanssa aina. (Anneli, 2021.)

Viinimatkat ovat yksi osa viiniharrastusta, ja matkat nostettiin esiin merkityksellisinä ja erityisen mieleenpainuvina harrastamisen muotoina kaikissa haastatteluissa. Viinimatalla tarkoitetaan ulkomaille kohdistuvia matkoja, joiden aikana vierailaan viiniä valmistavilla viinitiloilla ja tutustutaan viinin viljelyalueisiin. Kyseisessä viiniseurassa on tehty viinimatkoja noin kerran vuodessa, 1–2 vuoden välein, jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan, ja seuraava matkakin on suunnitteilla heti, kun pandemiatilanteen rauhoittuminen sallii taas matkustamisen. Viiniseuran matkoilla osallistujia on kullakin matkalla noin 20–25 henkeä, ja matkan ohjelma on kaikille yhteistä. Haastateltavista kaikki muut paitsi Maria, olivat olleet aktiivisesti mukana näillä matkoilla ja kertoivat lähtevänsä innokkaasti mukaan myös tuleville matkoille. Mariakin, vaikkei kokenut viiniseuran matkoja ison seuruekoon ja aikataulutettujen matkaohjelmien takia niin houkuttelevaksi, kertoi tehneensä äitinsä kanssa jo useamman eri viinimatkan. Juhani, joka on ollut tähän mennessä kaikilla viiniseuran järjestämillä matkoilla, on näiden lisäksi tehnyt muutamia omatoimisia viinimatkoja yhdessä vaimonsa ja heidän yhteisen, myös viinistä kiinnostuneen, ystäväpariskunnan kanssa. Viinimatkat ovat siis harrastajille sosiaalisesti jaettu elämyksiä. Harrastukseen liittyvää

elämyksellisyyttä ja kokemuksellisuutta käsittelen vielä tarkemmin seuraavan luvun yhteydessä.

Viiniharrastamisen kategoriaan liitetään kerrottaessa siis sosiaalisuuden määre. Viiniin liittyvä sosiaalinen ulottuvuus tuli ilmi myös keskusteltaessa viinin nauttimisesta muualla kuin viiniseuran tapahtumissa. Haastateltavat kertoivat nauttivansa viiniä useimmiten ruokailujen, kuten illallisten yhteydessä. Kolmelle viidestä haastateltavista tällaisiin hetkiin liittyi aina seuraa. Viiniä ei haluta, tai sitä ei tee mieli nauttia yksin ollessa:

Vaikkapa kun lapset tulevat, nykyään jo aikuisia, niitten kanssa voi juoda viiniä ja, ja... Niin tällaisia tilanteita. Ei yksin. Ja harvoin kahdestaan. Mutta siis yleensä isommassa porukassa. (Olavi, 2021.)

No yleensä, yleensä ruuan kanssa. Ja ei... Ei oikeastaan koskaan yksin... Ei koskaan yksin. (Olavi, 2021.)

Kyllä, ei koskaan yksin. Se ei maistu yksin. (Anneli, 2021.)

Haastateltavista Helena ja Maria sen sijaan eivät olleet yhtä ehdottomia tässä suhteessa. Vaikka myös molemmat heistä mainitsivat, että useimmiten viiniä nauttiessa paikalla on myös muita ihmisiä, he eivät kuitenkaan kokeneet sitä välttämättömyydeksi tai yksin oloa esteeksi viinin juomiselle:

No ihan sitten tota niin, se on sellainen seurustelujuoma, että mä harrastan myös sitä, että menen ystävien kanssa ulos ravintolaan – siis ku taas ku siellä voinu ruveta käymään – ja voin mennä niinku viinilasilliselle sinne. Tai voin mennä tota niin vaikka yksinkin viinilasilliselle ja erityisesti johonkin kesäterasille ja sitten katsella ihmisvilinää. (Helena, 2021.)

Niin, hyvän ruuan kanssa. Ja sitten tää kattaa myös, että vaikka perheen kanssa tehdään illallista ja näin. Mutta saatan tehdä myös niin, että teen vaikka vaan itelleni tai tehdä poikaystävän kanssa jotain. Ja siis ei estä mua se että mä oon yksin. Teen jotain ruokaa ja mulla on siihen sopiva viini, ni totta kai mä avaan sen. (Maria, 2021.)

Tällaisen eronteon voi nähdä osaltaan moraalisen jäsentämisen tekona, joka liittyy kategorioiden tuottamiseen (ks. esim. Juhila 2012, 175–225). Yksin juomisen kieltäminen jyrkästi, jopa sen mahdollisena pitäminen, voi perustua myös henkilökohtaiseen moraalinäkemykseen. Yksin juomista ei koeta moraalisesti sopivana tekona, teon mahdolliseksi julistaminen voi kertoa konkreettisen esteen sijaan moraalisesta esteestä. Maria ja Helena sen sijaan eivät koe yksin nautittua lasillista moraalisesti sen arveluttavampana, kuin muitakaan tilanteita, joissa he nauttivat viiniä. Paikka viinilasillisen nauttimiselle voi olla niin julkinen (Helenan esimerkissä ravintola tai terassi) kuin yksityinenkin (Marian esimerkissä koti).

4.3 Aistien koettu viini

Viiniharrastamisesta keskusteltaessa esiin tuli useita erilaisia tapoja kokea viini. Viiniä ei ”vain” juoda, vaan sen nauttimiseen ja arvioimiseen liittyy yhtä aikaa monta eri aistia; maku-, näkö- sekä hajuaisti. Lisäksi viini ja sen ympärille liittyvät tapahtumat tuottavat ihmisille kokemuksia ja elämyksiä. Viiniä nautitaan tilanteissa, joissa tunnetaan iloa ja mielihyvää, kuten juhlassa tai perheen kanssa illallistaessa.

Viinin aistienvarainen arviointi on tärkeä vaihe etenkin tasting-tilaisuuksissa. Viini tarjoillaan jalalliseen, kirkkaaseen lasiin annosteltuna ja ennen kuin juomaa maistetaan, sitä tarkastellaan ensin sekä katselemalla että haistelemalla. Tasting-lasin muotoilun tarkoitus on tuoda viinin tuoksu ja maku suotuisimmalla tavalla esiin. Ylöspäin kapeneva lasi ohjaa tuoksuja nenää kohti ja estää niitä haihtumasta liian nopeasti. Tuoksuja ja aromeja kehoitetaan myös ”avaamaan” pyörittelemällä viiniä lassissa, mikä perustuu hapen käynnistämiin kemiallisiin reaktioihin viinissä. (Juomavinkki 2022.) Myös viinin tarjoilulämpötilalla on merkitystä makukokemukseen ja eri viinityyleillä onkin omat tarjoilulämpötilasuosituksensa (Alko 2022).

Se liittyi sillä lailla myöskin viiniin, että mä huomasin, että mä myöskin tarkkailen omaa hajuaistiani. Ja mä oon huomannu, että mulla oma haj- ku että viiniä pitää ensin katsoa väriä ja sitten tuoksua, ja sitten vasta makua ja näin. Niin se... ensin, se kaikkein vahvin... mulle tulee aina se tunne siitä viinistä, tai se vaikutelma siitä viinistä, niin tulee tuoksun kautta. Sillon mä tunnistan parhaiten, kun tehdään tällöisiä kilpailuja ja sokkotestejä, et yritetään löytää joku, mikä tää viini on. - -Niin mä parhaiten tunnistan nimenomaan tuoksun perusteella. (Anneli, 2021.)

Viinin tuoksua arvioidaan ennen maistamista ja sillä on merkittävä vaikutus kokonaiskokemukseen juomasta. Tuoksun kautta arvioidaan ensinnäkin, onko viini kellovainen nauttavaksi, mutta myös paljon muita ominaisuuksia. Tuoksut vaikuttavat osaltaan makuaistiin, ja niihin voi liittyä lisäksi erityisiä mielle yhtymiä tai muistoja.

Viini on, tota, monissa... monessa tilanteessa juhlistaa sitä tilannetta, ja tuota... ja jos laitaa niinku parempaa ruokaa, niin hyvä viini sen ateriakokonaisuuden täydentää. ... Niinku Viini lehden tällöinen alaotsikko on ku ”Viini, ruoka ja hyvä elämä”, niin minusta viini kuuluu hyvään elämään [naurua] (Juhani, 2021.)

Yllä oleva lainaus kiteyttää hyvin viiniin liittyvää elämyksellisyyttä, johon viitattiin muissakin haastatteluissa. Haastateltavat kertoivat nauttivansa viiniä pääsääntöisesti ruuan kanssa, ruuan ja juoman yhteensopivuus huomioiden makunautintoa lisäväänä elementtinä. Myös Marian vastatessa kysymykseen viiniharrastuksen merkityksestä, tulee ilmi makuyhdistelmien tärkeys:

No mulle se tarkoittaa no sitä ruuan laittoa, myös. Että se on niinku, ne menee hyvin käsi kädessä. Ruuanlaitto, syöminen, viini. Ja sitten se, että maistelee paljon erilaisia, kokeilee erilaisia ja sitten se, että löytää niinku hyviä makupareja. Eli niinku pystyy parittamaan sitä viiniä siihen ruokaan. Erilaisia viinejä, erilaisiin ruokiin. (Maria, 2021.)

Viinin ja ruuan makuyhdistelmien lisäksi viinin maistelu pelkiltään ja sen eri piirteiden analysointi on myös tärkeä osa harrastusta:

Ja sitten sekin, sekin on mun mielestä tosi mielenkiintosta, että niinku, ku harjotellaan nytten sitä kakkostasokoetta varten. Niin ni siinähan on sillei, että pitää niinku tietää, mikä rypäle, mistä maasta, miltä alueelta ja vuosi. Niin ni, siinäkin on, se on niin mielenkiintosta harjotella sitä, ku sitten ostat niitä erilaisia viinejä ja analysoit niitä, minkä takia tää maistuu. Ja tää sieltä ja täältä, että niinku mistä se maku tulee siihen ja näin. Ni se on niinku... Se on äärimmäisen mielenkiintosta. (Maria, 2021.)

Ruokailun lisäksi haastatteluissa kerrottiin viinin liittämistä iloisiin hetkiin, kuten jonkin juhlistamiseen tai perheen ja ystävien kanssa kokoontumiseen. Viiniseuran tasting-iltoja kuvailtiin useassa haastattelussa iloiseksi ja hyväntuuliseksi tapahtumaksi, jossa viihdytään ja ihmisillä on hauskaa keskenään. Joskus viini liitetään myös hetkiin, joissa halutaan rauhoittua ja rentoutua. Negatiivisia tunnetiloja tai niiden yhteyttä viiniin ei mainittu haastatteluissa.

Viinimatkat mainittiin haastatteluissa tärkeänä ja erityisenä osana harrastamista. Viinimatkat ovat kokonaisvaltaisia elämyksiä, joilla matkalaiset pääsevät viinin alkulähteille. Viinitiloilla vieraillessa harrastajien on mahdollisuus nähdä viiniviljelmiä ja tuntea kasvuolosuhteet maaperästä ympäröiviin ilmasto-olosuhteisiin, välillä hyvinkin konkreettisesti. Eräs haastateltava kertoi esimerkkinä vierailun, jonka aikana heille oli annettu näyteputkissa eri viljelypalstojen maaperäaineita haisteltavaksi ja samaan aikaan tarjoiltu maistettavaksi viinejä näiltä kasvupaikoilta. Vierailujen aikana tilanomistajat tai työntekijät myös kertovat viininvalmistuksesta ja vieraat pääsevät tutustumaan eri vaiheisiin lähemmin, riippuen hieman siitä, missä vaiheessa satokautta ollaan. Haastateltavat myös mainitsivat viinimatkojen erityisyydeksi mahdollisuuden nauttia paikallista viiniä samalla, kun kokee paikallista kulttuuria.

Nämä kerrotut kuvaukset aisti- ja tunnekokemuksista ovat eräänlaisia selontekoja, joilla haastateltavat avaavat ulkopuoliselle kysyjälle (eli minulle, haastattelijalle), mitä viiniharrastajana oloon (rooli-identiteettiin) ja viiniharrastamiseen kuuluu osaksi. Esimerkiksi edellä esittämässäni lainauksessa Anneli määrittelee omaan viiniharrastajan identiteettiinsä kuuluvan merkityksellinä osana luonnollisen ominaisuuden, hajuainin, joka sitten vaikuttaa muun muassa viinien kokemiseen ja muistamiseen. Harrastajat määrittelevät harrastamisen kategoriaan myös sen tuottamien positiivisten tunteiden ja kokemusten avulla. Harrastus on toimintaa, joka tuottaa iloa ja elämyksiä.

5 HARRASTUKSEN RAJAAMINEN

Edellä olen käynyt läpi, mitä tutkittavien mukaan harrastamiseen sisältyy ja millaisia määreitä harrastamisen kategoriaan liitetään. Tässä luvussa tarkastelen, miten harrastuksesta rajataan oma kategoriansa ja miten se erotetaan muista elämän osa-alueista. Harrastaminen paikannetaan vapaa-aikaan. Vapaa-aika määrittyy omaksi ajaksi, työssäkäynnin ulkopuolelle, mutta se ei ole tiettyihin viikonpäiviin sidottu. Viiniharrastamiseen kuuluu kyllä alkoholipitoisesta juomasta nauttiminen, mutta haastattelemani harrastajat erottavat toiminnan erilliseksi etenkin humalahakuisesta juomisesta. Seuraavissa kappaleissa esittelen, kuinka nämä eronteot tulivat haastatteluissa ilmi.

5.1 Eronteko humalajuomiseen

Haastatteluissa keskusteltiin viinin nauttimiseen liittyvistä tilanteista. Kävimme läpi niin viiniseuran tapaamisten yhteyteen, kuin omalle ajallekin sijoittuvia tapahtumia. Alla olevissa lainauksissa Annelin kuvaus liittyy yleisesti viiniseuran toiminnan kuvailuun ja Helena puolestaan kertoo yleisemmin suhtautumisestaan suomalaiseen juomakulttuuriin:

Missään tapauksessa se ei oo semmonen, että juodaan ja humallutaan, jotakin tämmöstä, vaan se – siihen liittyy monta muuta elämänaluetta (Anneli, 2021).

sehän olis kaikkein paras kun tätä viiniä pystyis kaikki käyttämään sillä tavalla, että se on... se on sellanen nautinto ja että niinku... että siinä ei oo tarkoituksena se humaltuminen. Että mäkään en hae koskaan sellasta, että mun pitäis niinku humaltua, että. Vaan se on niinku... se on niinku kruunu sille, esimerkiksi sille ruokailulle. (Helena, 2021.)

Haastateltavien kertomuksissa korostui nautittavien annosten määrän pienuus, tilanteista riippumatta. Tärkeämpää on se, *mitä* lasissa on, kuin se, kuinka paljon sitä on. Tastingeissa tarjoiltavat annokset ovat määrällisesti melko pieniä (yleensä 4–8 cl) eikä

näitäkään annoksia välttämättä nautita kokonaan. Tastingissa voi myös halutessaan sylkeä viinin pois erilliseen sylkykuppiin maistamisen jälkeen, joten viinin maistelu ei välttämättä vaadi nielemistä:

Siinä voi niinku unohtaa arjen. Ja keskittyä vaan siihen asiaan. Niin se on musta kiva. Ja se on hauskaa myöskin, ja kukaan ei humallu siellä, vaikka meillä on kuusi lasia. Mut jokaisessa on pieni määrä vaan sitä. Kukaan ei humallu. Meil on paljon, heitetään poisikin, jos ei tykätä niin pannaan sitten pois ja näin. (Anneli, 2021.)

Myös kotona, tai muuten kuin tastingeissa tapahtuvan juomisen kerrottiin olevan hyvin kohtuullista ja jäävän yleensä yhteen tai kahteen lasilliseen per kerta:

--Se on mulle vierasta, siis tosiaankin jos on viikonloppu tai kun on viikonloppu ja sitten joku... kun vaikkapa pöydässä on joku... avattu pullo. Se on ikään kuin pakko juoda loppuun. Semmonen, semmonen on mulle hyvin vieras ajatus. Että voi hyvin jättää puolityhjän pullon sinne seisomaan ja vaikkapa kaatamaan sitten pois seuraavana päivänä. (Olavi, 2021.)

Haastateltavien kertoman perusteella "viralliset" harrastuskerrat ja omalla ajalla tapahtuva juomien nauttiminen eroavat jonkin verran toisistaan. Omalla ajalla viiniä nautiskellaan ja nämä kuvatut tilanteet vastaavat Maunun (2018) kuvauksia pienjuomisesta. Tastingien yhteydessä sen sijaan on syytä pohtia, onko juominen edes oikea termi kuvaamaan asiaa. Tällöin kuitenkin päähuomio on juoman sisällön tunnistamisessa ja analysoinnissa sekä etenkin tiedon omaksumisessa. Runsaampi nauttiminen ja alkoholista päihtyminen vaikuttaa turruttavasti eri aisteihin, eikä päihtymys ole harrastaessa tavoiteltava olotila.

Haastateltavat toivat oma-aloitteisesti esiin eroa harrastamisen ja humalahakuisuuden välillä. Kertomuksissa korostui nautittujen määrien pienuus ja samaan aikaan sanoitettiin, kuinka humaltuminen ei ole missään tapauksessa pyrkimys ainakaan harrastuksen yhteydessä. Tätä voi tulkita niin, että haastateltavat tuottavat kategorilla kuvauksillaan moraalista järjestystä, josta Juhila, Jokinen ja Suoninen (2012, 69–72) kertovat. Humalluttava alkoholin nauttiminen on paheksuttavampaa, kuin "sivistynyt" maltillinen nauttiminen, joka ei vaikuta käyttäytymiseen tai toimintakykyyn.

5.2 Vapaa-aika ja rentoutuminen, irtaantuminen arjesta

Viiniharrastaminen saattaa sijoittua haastateltavien mukaan ajallisesti niin arki-iltoihin kuin viikonloppuihinkin, mutta kuitenkin aina vapaa-ajalle. Vapaa-ajan ja harrastamisen kerrottiin tarjoavan vastapainoa töissä ololle, se on tilaisuus rentoutua. Viinin yhdistyy rentoutumiseen luomalla tilaisuuden pysähtyä rauhassa lasin äärelle, jolloin voi vain "olla":

--ku työpaikalla on tullu puhetta tästä mun viiniharrastuksesta, niin joskus joku on sanonu 'no että sähän voisit pitää meille jonkun tastingin' [nauraal] ja mä oon tullu siihen tulokseen, että Eii. Minä haluan pitää tän sellasena kevyenä, kivana harrastuksena itselle. Että en halua niinku sellasta, että mä rupeisin niinku pitämään tällasia tastingejä, että... Se taas sitten, siinä on pikkusen sellasen velvollisuuden maku. Et sit se ei oo enää kauheen kivaa, kun siitä tulee semmonen et joutuu niinku tekee töitä sen eteen että. (Helena, 2021.)

Siinä voi niinku unohtaa arjen. Ja keskittyä vaan siihen asiaan. (Anneli, 2021.)

--mut et tosiaan mä pidän tätä sellasena kevyenä harrastuksena, mukavana harrastuksena. Työn vastapainona. (Helena, 2021.)

Vaihtoehtoisesti myös normaalista arjesta poikkeava sosiaalinen tapahtuma, kuten tastingit, tarjoaa tilaisuuden viedä ajatukset pois omasta työstä ja uusien ihmisten kohtaaminen jaetun mielenkiinnon kohteen äärellä virkistää:

Ja mä huomasin, että se oli mulle hirveen hyvä, hyvä tota... sellanen vastapaino, ku mulla oli yliopistolla, mä tapasin yliopistoihmissä ja tiedeihmissä ja, ja näin. Niin sitten mä tapasinkin ihan muita ihmisiä siellä. Siellä viiniseurassa. Et se oli mulle niinku sukellus tonne kaupunkiin, siellä oli lähinnä lääkäreitä, ja siel oli pankki-ihmissä ja oli näitä opettajia paljon, mut muualta ku yliopistosta. Ja... et mä huomasin, et mähän viihdyn hirveen hyvin näiden ihmisten kanssa, ne puhuvat ihan eri asioista ku mun yliopistokolleegat. Niin sil tavalla, sekin niinku tavallaan koukutti se... myös tämä... seura. Et mä rupesin viihtymään siellä. (Anneli, 2021.)

Haastatteluissa käytiin läpi viinin nauttimisen sijoittumista viikolle. Seuran järjestämät tastingit ovat pääsääntöisesti aina arki-iltoina, ja työssäkäyville henkilöille tämä on joskus este osallistua. Este on voinut aiheutua päällekkäisistä aikatauluista töiden tai muiden menojen kanssa, tai sitten osallistumiseen ei ole ollut jaksamista työpäivän päätteeksi. Eräässä haastattelussa mainittiin, ettei työviikon keskellä pysty rentoutumaan riittävän hyvin voidakseen nauttia tastingin tilaisuudesta.

Haastateltavien kertoman mukaan muu kuin tastingeissa tapahtuva, niin sanottu omaehtoinen juominen, sijoittuu pääasiassa viikonloppuun, mutta poikkeuksia-kin on:

--usein arkena en mä juo, niinku sillai, en käytäkään alkoholia. Ne käyttötilanteet, juuri se ystävien kanssa yhdessä olo ja syöminen, niin tota... Se liittyy viikonloppuihin. (Anneli, 2021.)

Mun viininkäyttö ja kulutus se ei oikeestaan oo sidottu mihinkään viikonpäivään tai, vaan fiiliksen mukaan. (Helena, 2021.)

--on mulla semmosia nautiskeluviinejä. Eli mitkä ei vaadi mitään ruokaa. Niin ni sitten saatan avata semmosen. Siis myös arki-iltana, ei sekään oo semmone este, koska mä juon sen ehkä yhden tai puolikkaan lasillisen. (Maria, 2021.)

Myös Antti Maunun suomalaisten juomatapojen tutkimuksessa arjen ja juomisen suhde on keskeinen osa tutkimusta ja sen tuloksia. Maunu puhuu juomisesta siirtymänä, jolla ihminen liikkuu kauemmas arjesta. Maunun mukaan juominen tuottaa ainakin jotakin tavallisesta poikkeavaa "erityistä", ja siten ei-humalahakuisella

pienjuomisella tavallisesta arjesta voidaan tehdä eräänlaista luksusarkea. (Maunu 2018, 18, 24.) Liikkumisessa arjesta pois päin ei ole kyse niinkään ajallisesti mitattavasta asiasta, vaan muutos liittyy enemmänkin käyttäytymiseen ja sitä määrittäviin yhteiskunnan sääntöihin. Tilastollisen tutkimuksen mukaan suurin osa suomalaisten juomisesta, annoskoosta riippumatta, sijoittuu viikonlopuille (Mäkelä, 136–137; Karlsson ym. 2013, 21).

Haastatteluissa mainittiin myös viinin kuuluvan erityisesti juhliin tai juhlistamiseen:

Ja tuota, kun... aika usein löytyy semmosia tilanteita, joita tekee mieli viinillä juhlistaa. Se voi olla niinku kaunis kesäpäivä tai... Tai tuota, joku ystävä tulee kylään tai... on monet tilanteet. (Juhani, 2021.)

Ja jos on joku juhla tietenkin, sitten myös skoolataan tuolla kuplivilla (Olavi, 2021).

Etenkin Juhanan mainitsema esimerkki kauniin kesäpäivän juhlistamisesta voi olla juuri tällaista edellä mainitun ”luksusarjen” tuottamista. Viinillä skoolaminen on osa pientä seremoniaa, jolla siirrytään hieman kauemmas tavallisesta arjesta ja kohotetaan tunnelmaa.

Kategoria-analyysin näkökulmasta kertojien juomistilanteiden ajallisessa sijoittelussa voidaan nähdä myös eroja moraalisen järjestyksen tuottamisessa. Alkoholin nauttimista voidaan pitää moraalisesti sopivampana viikonloppuisin, kauempana arjen velvollisuuksista. Jos kuitenkin nautittu annos ei vaikuta arkeen haitallisesti, ei sitä välttämättä koeta moraalisesti paheksuttavana.

5.3 Harrastajan identiteetti – stereotyypeistä erottautuminen

Yksi havainto, jonka tein vasta haastatteluaineistoja uudelleen lukiessani, oli haastattelijoiden viittaaminen viiniharrastajan stereotyyppiin. Stereotyyppisten ominaisuuksien liittäminen erilaisiin ihmisten muodostamiin kategoriaryhmiin, kuten tässä tapauksessa on viiniharrastajien ryhmään, on Kirsi Juhilan (2012, 212–225) mukaan yleistä. Tämän kategoriaryhmän kanssa haastateltavat kävivät ikään kuin neuvottelua, ja toisaalta he tekivät myös eroa oman harrastajaidentiteettinsä ja stereotyypin välille. Viiniharrastajan stereotyyppiin kuuluu yhä jossain määrin elistismin tai ”snobin” leima. Eli viiniharrastajan voidaan ajatella hienostelevan viinitietämyksellä, ja mahdollisesti myös varallisuudellaan. Stereotyyppisellä viiniharrastajalla on myös kotonaan erityinen viinikylmäkaappi:

No, mulla ei ole edes viinikaappia. Että -- Ei ole [naurua] Olen kyllä harkinnut, että ostaisin sellaisen, mutta. (Anneli, 2021.)

Ja kyllä siis, mulla on ollu viinikaappi. Semmonen niinku kylmäkaappi, jonka oon itseasiassa myynny pois. (Maria, 2021.)

Mulla ei oo viinikaappia. Että tota, säilytän sitten muulla tavoin niitä viinejä. Kai sellanen pitäs tällasella viiniharrastajalla olla, mutta ei satu nyt olemaan. (Helena, 2021.)

Viiniseuraan liittyminen vaatii jonkin verran taloudellista panostusta, seuran vuosimaksu on reilut 50 euroa, ja tastingiin osallistuminen maksaa jäsenille 30 euroa per kerta. Tastingeihin osallistuminen on vapaaehtoista, ja maksuja kuvailtiin edulliseksi. Seuran järjestämässä tastingissä on haastateltavien mukaan mahdollisuus päästä maistamaan usein viinejä, joita ei itse tulisi ostaneeksi korkean hinnan vuoksi:

Tastingeissäkin pääsee maistelamaan semmosia viinejä, mitä ei normaalisti pääsis missään maistelemaan. Tai siis tulis ostettua itse. Niin pääsee kokeilemaan erilaisia. Sitten meilläkin on tastingeissä saattaa olla jotain kuuenkymppin (60) viinejä, ni ethän sä niinku itelles osta semmosta pulloa. Ihan sokkona. (Maria, 2021.)

Haastateltavien arvioivat tämän lisäksi käyttävänsä itse viinien hankintaan vaihtelevasti rahaa, arviot vaihtelivat muutamasta kymmistä pariin sataan euroon kuukaudessa. Haastateltavat myönsivät, että vaaditut osallistumismaksut ja viinien yleinen hintataso voivat olla syy, ettei kenen tahansa ole mahdollista harrastaa viinejä.

Kulttuurisena tietona jaetun stereotyypin olemassaolon tiedostaminen on joskus myös syy olla kertomatta ulkopuolisille ihmisille, että kuuluu viiniseuraan. Kertomatta jättäminen johtuu siitä, ettei halua tulla liitetyksi stereotyyppiin negatiivisessa mielessä:

Mut ei, ei oo niinku sillee, ei en sitä julista. Että olen viiniharrastaja kaikille. Koska sitten siinä on aika semmonen vahva stigma, että sä oot hirveen snobi. (Maria, 2021.)

[kaupungin nimi poistettu] täällä on niin paljon kuitenkin sitä asiaharrastuneisuutta. Ei niinku mitään ongelmaa siinä, siinä suhteessa. Että tota, sitä ei niinku pidetä niin... elitistisenä ollenkaan. Tai outona. (Anneli, 2021.)

Toiseksi syyksi kertomatta jättämiselle mainittiin alkoholiin liittyvät asenteet. Jos keskustelun vastapuoli ei tunnistaakaan viiniharrastamisen kategoriaa, on harrastus mahdollista ymmärtää vain selityksenä tai jopa tekosyynä viinin ("tavallista runsaanmalle") juomiselle:

no ei kyllä niinku varsinaisesti mitään negatiivista kommenttia tullu. Ehkä joltakin vähän vanhemmalta sukulaiselta, no tarviiko, tarviiko niitä nyt olla koko ajan kittaamassa, tai jostain sellasta. Ne ei ymmärrä sitä luonnetta, että kyse ei oo niinku humalahakusesta juomisesta, vaan niinku... harrastamisesta. (Maria, 2021.)

Näissä tilanteissa vastapuolen suhtautuminen alkoholiin loisi kertojalla mahdollisesti selontekovelvollisuuden, hänen olisi perusteltava omia toimintatapojaan ja mahdollisesti myös käytävä samalla neuvottelua, miten viiniharrastaminen suhteutuu

juomisen kategoriaan. Selonteon antamiselta sekä samalla väärinymmäretyksi tulemisen mahdollisuudelta vältyy, kun ei ota asiaa puheeksi.

Keskustellessamme haastateltavien kanssa suomalaisesta alkoholiin liittyvästä politiikasta ja yleisestä ilmapiiristä, haastateltavat toivoivat yleisesti keskustelun muuttuvan avoimemmaksi. Kaksi haastateltavista viittasi myös suuremmin erityisesti suomalaisiin, kansallisuuteen perustuvaan kategoriaryhmään, liittyvään humahakuisuuden stereotyyppiin:

- - - kun vaikkapa pöydässä on joku... avattu pullo. Se on ikään kuin pakko juoda loppuun. Semmonen, semmonen on mulle hyvin vieras ajatus. Että voi hyvin jättää puolityhjän pullon sinne seisomaan ja vaikkapa kaatamaan sitten pois seuraavana päivänä. Se ei ole haitaksi. Mutta suomalainen ei yleensä niin ajattele. Suomalainen haluaa sen juoda loppuun, eikö niin? (Olavi, 2021.)

- - - onhan suomalaisilla on semmonen... Semmonen label otassa, että että on niinku alkoholin suurkuluttajia ja viina on viisasten juoma ja... Mitä muuta. Et on niinku... No ehkä sekin ajatus, että kaikki tai ei mitään. Että sä oot joko alkoholisti tai absolutisti. Sillein hyvin kärjistettynä. Ostat kaljaa aamulla ennen kahtatoista (12), ni sun on pakko olla alkoholisti [nauraa] Mutta siis se, että, että se on myös aika voimakkaasti niinku ehkä... meidän tämmösessä kansan ajattelutavassa. Että, et se on niinku aina ongelmallista, ku sitten taas versus johonki Etelä-Eurooppaa. (Maria, 2021.)

Tämä stereotyyppi koettiin ongelmalliseksi ja kertojat haluavat erottaa itsensä siitä. Etenkin ylemmässä Olavin sitaatissa tehdään selkeä eronteko "minun" ja stereotyyppisen suomalaisen välille. Marian kommentissa selkein eronteko tehdään suomalaisten ja eteläeurooppalaisten välille, mutta oma kategoriaryhmään sijoittuminen vaatii neuvottelua: ensin "onhan suomalaisilla" viittaa ulkoiseen ryhmään, mutta toisaalta sanoessaan "meidän - - - kansan ajattelutavassa" Maria liittyy itsensä suomalaisuuden kategoriaryhmään.

Humalahakuisen juojan stereotyyppistä halutaan erottautua, mutta toisaalta erottautuminen vaatii myös neuvottelua esimerkiksi kategoriaryhmien ja identiteettien välillä ja selonteon antoa omista toimintatavoista. Näiltä taas vältyy, jos harrastamista tai juomista ei oteta lainkaan puheeksi.

6 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Tutkimukseni lähtökohtana oli selvittää, millaista alkoholikulttuuria viiniharrastaminen on. Sosiologi ja pitkän uran alkoholitutkijanakin tehnyt Antti Maunu jakaa suomalaiset juomatavat kolmeen kategoriaan: pienjuomiseen, bilejuomiseen ja kannämmiseen (Maunu 2017). Näihin juomatapoihin verratessa haastatteluaineistoni perusteella viiniharrastus on ehdottomasti lähimpänä Maunun määritelmää pienjuomisesta. Humalahakuisuudesta ei harrastuksessa ole missään tapauksessa kyse. Haastateltavat kertoivat nauttivansa viiniä pääasiassa pieniä määriä. Yleisimmät nauttimistilanteet ovat joko harrastusryhmän kanssa pidetyissä tastingeissa tai sitten läheisten kanssa, ruokailuun yhdistettynä. Kuitenkin, kun puhutaan erityisesti viiniharrastamisesta, se on muutakin, kuin mitä juomatapojen määritelmät pitävät sisällään.

Tutkimuseni tavoitteina oli myös selvittää, miten viiniharrastaminen erotetaan ”tavanomaisesta” juomisesta ja kuinka haastateltavat itse tätä erontekoa tuottavat. Mielestäni haastattelujen perusteella harrastamisen tilanteet ja rennompi, omalla ajalla tapahtuva viinin nauttiminen erottautuvat toisistaan erillisiksi asioiksi, vaikkakin näidenkään välillä ei ole tarkkaa rajaa. Haastattelemani viiniharrastajat kyllä *pienjuovat* silloin tällöin yksin tai seurassa, ja tällöin viini on osa rentoutumista sekä sosiaalista kanssakäymistä. Pienjuomiseksi nähtäviin tilanteisiin viittaaminen haastattelujen aikana myös kertoo siitä, että tällainen pienjuominenkin voi olla osa harrastamista.

Kuitenkin, kun puhutaan erityisestä harrastamistilanteesta, viinin rooli muuttuu. Harrastaessa viini on tarkastelun kohteena ja haastateltavat kertoivat, että viinistä päihtyminen ei ole tavoitteena. Viiniä analysoidaan moniaistillisesti ja eri viinejä verrataan toisiinsa oman arvion perusteella sekä toisten harrastajien kanssa. Näissäkin tilanteissa viiniä voidaan myös jonkin verran juoda, siitä voidaan nauttia ja tilanteet ovat sosiaalisia, mutta *harrastaessa* ensisijaisesti halutaan oppia uutta. Oppiminen ja tiedonjano ovat olleet lisäksi merkittävä motivaattori viiniseuraan liittymiselle. Päätelmäni siis on, että pienjuominen voi olla yksi harrastamisen muoto ja viineistä

kiinnostunut pienjuoja voi alkaa viiniharrastajaksi, mutta viiniharrastaminen ei ole yhtä kuin pienjuominen.

Harrastuksen erottaminen omaksi toiminnaksi ja kategoriaksi tuli haastatte- luissa ilmi erilaisten määrittelyjen kautta. Nämä haastateltavien itse tuottamat mää- reet myös vastasivat kysymykseeni siitä, mitä viiniharrastaminen tarkoittaa ja merkit- see harrastajille. Harrastamisen merkitysten kuvailuissa ja harrastuskategorian mää- rittelyssä nousi mielestäni esiin kolme erottuvaa teemaa: *uuden oppiminen, aistiminen ja kokemukset* sekä harrastuksen *sosiaalisuus*.

Tahto ja kiinnostus oppia uutta tuli ilmi jokaisessa haastattelussa hyvinkin no- peasti. Oppimisen halu on viiniharrastajia yhdistävä kategorian määre. Uuden oppi- minen myös motivoi näitä ihmisiä harrastamaan. Tiedonhalulla ja oppimismotivaati- olla määriteltiin sekä yleisesti viiniharrastajien ryhmää, että myös erityisesti omaa, henkilökohtaista harrastajaidentiteettiä.

Toinen yhdistävä määre on harrastuksen sosiaalisuus. Haastattelemani henkilöt ovat päätyneet aluksi harrastamaan ja liittymään viiniseuraan jonkun tuttavan tai lä- heisen houkuttelemana. Seuraan kuulumisen voi olla myös jaettu harrastus perheen- jäsenen tai läheisen ystävän kanssa, kuten haastateltavista Juhani, Maria ja Helena kertoivat. Viiniseuran tapaamisissa on aina myös muita jäseniä paikalla ja tastingit ovatkin ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma. Illan aikana viiniseuralaiset istuvat pöytäryhmissä ja keskustelevat ja jakavat keskenään kokemuksiaan tastingissä mais- tettavista viineistä. Viineistä ollaan valmiita keskustelemaan myös muulloin, jos seu- rassa on toisia aiheesta innostuneita henkilöitä. Omalla vapaa-ajalla, seuran tapaamis- ten ulkopuolella, viiniä nautitaan pääsääntöisesti aina toisten kanssa, kuten esimer- kiksi perheen tai ystävien kanssa. Alkoholiin liittyvien juomatilanteiden on todettu pääsääntöisesti olevan sosiaalisia tapahtumia jo aiemmissakin tutkimuksissa (ks. esim. Apo 2001, 233–244; Maunu 2017, 41–42 & Douglas 2003, 4). Haastateltavieni joukossa oli kuitenkin pari henkilöä, jotka kertoivat silloin tällöin nauttivansa viiniä myös yksin. Sen sijaan varsinaisissa harrastustilanteissa harrastajilla oli poikkeuksetta seuranaan toisiakin harrastajia.

Haastatteluja tehdessä tuli esiin, että viiniharrastamiseenkin liittyy yhä jonkun verran ennakkoluuloja ja haastateltavat mainitsivat käyttävänsä harkintaa siihen, missä tilanteessa ja kenen kanssa harrastuksen haluaa ottaa puheeksi. Osaltaan tätä selitettiin harrastukseen mahdollisesti liittyvällä ”snobbailun” leimalla, joka on jäänyt mieliin 1980-luvun korkskeilevasta juppikulttuurista. Kyseessä voi osaltaan myös olla yleinen alkoholista puhumista määrittelevä ilmapiirikin. Kansallisuuteen perustu- vaan suomalaisten kategoriaryhmään liitettiin 1900-luvun alussa raittiusliikkeen kampanjoinnin myötä ”viinanhimon” ja humalahakuisuuden stereotypiä, josta esime- kiksi Apo (2001) kertoo. Tämä stereotypia kuuluu yhä jonkin verran alkoholikeskus- telussa, jos ei muuta niin kaikuna menneisyydestä. Tähän stereotyyppiin viitattiin

suoraan myös osassa haastatteluistani. Haastatteluissa viiniharrastaminen, sekä myös omat juomatavat haluttiin selkeästi erottaa näistä mielikuvista.

Tiivistetysti tutkimukseni tulos on, että viiniharrastaminen on erotettavissa omaksi ilmiökseen. Haastattelujeni perusteella harrastaminen on tavoitteellista toimintaa, uuden oppimista, joka motivoi ja palkitsee harrastajia onnistumisen kokemuksilla. Lisäksi harrastaminen on vahvasti sosiaalista toimintaa ja se tuottaa harrastajille iloa. Harrastaminen tapahtuu vapaa-ajalla, ja sen avulla irrottaudutaan kauemmaksi (työ-) arjesta sekä rentoudutaan. Harrastaessa noudatetaan kuitenkin tiettyjä sääntöjä ja harrastusryhmän sisäisiä tapoja, ja harrastajat tekevät eroa harrastustilanteiden ja vapaamuotoisempien juomatilanteiden välille.

7 POHDINTA

Tutkimukseni otanta oli melko pieni, vain viisi henkilöä, mutta koin haastatteluaineiston silti olevan rikas ja vastaavan tutkimuskysymyksiini. Tarkoitukseni oli kartoittaa aiemmin tutkimatonta aihetta. Tämä tutkimus osoittaa viiniharrastamisen olevan oma kategoriansa, joka on erotettavissa muista aiemmin tunnistetuista alkoholikulttuurin osa-alueista omaksi ilmiökseen. Mielestäni on tärkeää muistaa ottaa huomioon myös se, että alkoholikulttuuri on laaja käsite, joka pitää sisällään paljon muutakin kuin ainoastaan juomakulttuurin. Erilaisten kategorioiden ja ilmiöiden tunnistaminen ja tutkiminen tuottaa ymmärrystä ihmisten erilaisista tavoista suhtautua alkoholiin, ja tätä ymmärrystä tarvitaan, jotta voidaan tehdä esimerkiksi yhteiskunnallisia päätöksiä alkoholipolitiikan suhteen.

Jatkotutkimuksia ajatellen otantaa voisi ainakin laajentaa kattamaan enemmän eri-ikäisiä harrastajia, ja mahdollisesti aineistossa voisi olla edustusta eri kaupungeista sekä eri seuroista. Olisi myös kiinnostavaa tutkia sellaisia viiniharrastajia, jotka eivät ole viiniseuran jäseniä. Erilaisen lähestymistavan myötä voi pohtia, onko esimerkiksi harrastajien sukupuolella vaikutusta tuloksiin. Tässä tutkimuksessa koin, että sukupuoli ei ollut merkittävä tekijä. Haastateltavat eivät tuoneet asiaa itse esiin, enkä kokenut sen vaikuttavan haastatteluaineistoon. Ainoastaan yhdessä haastattelussa aihetta sivuttiin ohimennen, kun tulin kysyneeksi haastateltavalta, miten hän kuvailisi seuran jäseniä yleisesti. Tässä yhteydessä sain kuulla, että seurassa on lähes yhtä paljon sekä miehiä, että naisia. Tästä voi alustavasti päätellä, että harrastus ei ole erityisen sukupuolittunutta, mutta asian toteaminen vaatisi kattavamman aineiston.

Enemmän vaikutusta haastattelijan ja haastateltavien väliseen vuorovaikutukseen koin olevan omalla asemallani ja tutkimuksen lähtökohdilla. Kerroin alusta alkaen olevani opinnäytetyötä tekevä opiskelija etnologian ja antropologian tieteenalalta ja, että olen myös itse kiinnostunut viineistä. Koska haastateltavat olivat taustoiltaan korkeakoulutettuja, he ovat saattaneet tästä syystä olla valmiimpia osallistumaan haastatteluun. Lisäksi tutkimusasetelmani ja ilmaisemani kiinnostus viinejä

kohtaan on voinut luoda siinä mielessä turvallisen tunteisen lähtökohdan haastattelulle, että alkoholiin liittyvää keskustelua ei ole tarvinnut pelätä.

Haastateltavien vastauksissa huomattavimmat eroavaisuudet eri henkilöiden välillä liittyivät ajatukseen yksin juomisesta. Osa haastateltavista kertoi, ettei koskaan nauti alkoholia yksin, osalle vastaajista ei ollut merkitystä sillä, onko heillä seuraa, jos tilanne oli muutoin sopiva. Asenne yksin juomista kohtaan ja tämän asian moraalijäsentelyn tavat voivat osaltaan liittyä haastateltavien eri ikäisyyteen. Vanhempaan ikäpolveen kuuluvat haastateltavat ovat kokeneet tiukemman alkoholisääntelyn vaiheet ja yhteiskunnallinen ilmapiiri alkoholin ympärillä on muuttunut vuosikymmenien saatossa. Nämä seikat voivat heijastella haastateltavien mielipiteisiin sekä arvoihin. Tämä on yksi asia, mitä voisi tutkia lisää suuremman otannan avulla.

Alkoholiin liittyvät asenteet ja ennakkoluulot tulivat esiin siinä, että haastattelujen sisällöt voidaan nähdä kokonaisuuksina myös laajoina selontekoina, joihin haastateltavat ovat mahdollisesti kokeneet tietynlaista velvollisuutta. Velvollisuus syntyy siitä, että harrastus keskittyy alkoholituotteen ympärille, ja siksi alkoholinkäyttötavat täytyy selostaa niin, että toiminta on ymmärrettävissä moraalisesti hyväksyttäväksi. Alkoholin käyttäminen kärjistetään helposti ongelmia aiheuttavaksi, mutta viiniharrastaminen tuottaakin sen sijaan harrastajille monenlaisia positiivisia kokemuksia. Harrastamisella tehdään erontekoa arjen ja vapaa-ajan välille, se rentouttaa ja tuottaa iloa. Hauskanpidon lisäksi harrastamiseen liittyy tavoitteita, uuden oppimista ja sosiaalista yhdessä oloa. Näistä positiivisista kokemuksista ei välttämättä uskalleta kertoa yleisemmin väärinymmärryksen pelossa.

LÄHTEET

- Alko Oy 2016. Ruokaa ja viiniä vuodesta 1965, 16.10.2016. <<https://www.alko.fi/juoma-ruoka/etiketti-lehti/ruokaa-ja-viinia-vuodesta-1965>> Viitattu 18.10.2021.
- Alko Oy 2021a. Tietoa viineistä. <<https://www.alko.fi/juoma-ruoka/juomatietous/viinit>> Viitattu 18.11.2021.
- Alko Oy 2021b. Alkon perustehtävä. <<https://www.alko.fi/alko-oy/yritys/yhteiskunnallinen-rooli/perustehtava>> Viitattu 15.2.2021.
- Alko Oy 2022. Etiketti -lehti. <<https://www.alko.fi/juoma-ruoka/etiketti-lehti>> Viitattu 27.05.2022.
- Apo, Satu 2001. Viinan voima - Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin. Helsinki: SKS.
- Digi- ja väestötietovirasto 2021. Nimipalvelu - suosituimmat etunimet vuosikymmenittäin. <<https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/>> Viitattu 1.10.2021.
- Douglas, Mary 2003. A distinctive anthropological perspective. Teoksessa Mary Douglas (toim.) *Constructive Drinking*, 3–15. London: Routledge.
- Douglas, Mary 2003. *Constructive Drinking*. London: Routledge.
- Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka 1981. Alkoholi, kulttuuri ja alkoholikulttuuri. *Alkoholipolitiikka* Vol. 46: 314–320.
- Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka 2018. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*, 79–108. Helsinki: Ethnos ry.
- Finlex. Alkoholilaki. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=alkoholi#L5P39>> Viitattu 16.2.2021.
- Helsingin Uutiset 2016. Suomen vanhon viiniseura pian 50-vuotias, 10.10.2016. <<https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1558745>> Viitattu 20.3.2021.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2018. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. Helsinki: Ethnos ry.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2018. *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry.
- Johnson, Hugh & Robinson, Jancis 2004. Suuri viinikirja (5. täysin uudistettu laitos, 7. painos). Helsinki: Tammi.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2012. Kategoriat, kulttuuri ja moraalit. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2012. Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suninen (toim.) *Kategoriat kulttuuri ja moraalit*, 175–225. Tampere: Vastapaino.

- Juhila, Kirsi, Jokinen, Arja & Suoninen, Eero 2012: *Kategoria-analyysin juuret*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suninen (toim.) *Kategoriat kulttuuri ja moraalit*, 17–43. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi. Julkaisuaikankohda ei tiedossa. *Kategoria-analyysi*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 15.02.2022.
- Juomavinkki. Viinitasting – näin maistat viinin. <<https://www.juomavinkki.fi/fi/opi-viineista/viinitasting/viinitasting-nain-maistat-viinin>> Viitattu 08.02.2022.
- Karlsson, Thomas, Kotovirta, Elina, Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.) 2013. *Alkoholi Suomessa - Kulutus, haitat ja politiikkatoimet*. Raportti 13/2013, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino oy.
- Leino, Hanna 2014. Viinilehti 25 vuotta: Vuosi 1999 & muutos kohti aiempaa kansanomaista tyyliä. 25.11.2014, Viinilehti.fi. <<https://viinilehti.fi/2014/11/viini-lehti-25-vuotta-vuosi-1999-muutos-kohti-aiempaa-kansanomaisempaa-tyyly/>> Viitattu 1.2.2022.
- Maunu, Antti 2014. *Yöllä yhdessä – Yökerhot, biletyt ja suomalainen sosiaalisuus*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Maunu, Antti 2018. *Humalan tällä puolella – Alkoholikeskustelun uudet suunnat*. Helsinki: ELO – Suomalaisen ruokakulttuurin edistämisyhdistys.
- Moilanen, Pentti & Rähkä, Pekka 2018. *Merkitysrakenteiden tulkinta*. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 51–72. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Munskänkarna 2015. *Om oss – Det här är Munskänkarna*. <<https://www.munskankarna.se/sv/vinprovningar/>> Viitattu 15.3.2021.
- Mäkelä, Pia 2018. *Milloin suomalaiset juovat?* Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo – Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*, 134–146. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino oy.
- Mäkelä, Pia, Härkönen, Janne, Lintonen, Tomi, Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina 2018. *Näin Suomi juo – Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino oy.
- Mäntylä, Ilkka 1998. *Viinissä totuus – Viinin historia Suomessa*. Helsinki: Otava.
- Numminen, Mikko 2016. *Joka kymmenes suomalainen on viiniharrastaja*. Viinilehti verkkosivusto. <<https://viinilehti.fi/2016/09/kymmenes-suomalainen-viiniharrastaja/>> Viitattu 4.3.2021.
- Paloniemi, Susanna & Collin, Kaija 2018. *Etnografi työssä – kokemuksia organisaatiotutkimuksesta*. Teoksessa Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 232–247. Jyväskylä: Ps-kustannus.

- Pantsu, Pekka 2020. Tutkimus: Suomi raitistui koronakeväänä entisestään – juominen siirtyi koteihin, 7.10.2020, YLE. <<https://yle.fi/uutiset/3-11580586>> Viitattu 17.3.2021.
- Päihdelinkki. Alkoholi. <<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/alkoholi>> Viitattu 16.3.2021.
- Rasinaho, Kirsi 2006: Alkoholin salakauppa Helsingissä 1919–1932. Teoksessa Matti Peltonen, Kaarina Kilpiö & Hanna Kuusi (toim.) *Alkoholin vuosisata: Suomalaisten alkoholiolojen käännteitä 1900-luvulla*, 17–85. Helsinki: SKS.
- Seinäjoen viiniseura 2019. Tietoja seurasta – mikä on Seinäjoen viiniseura? <<https://seinajoenviiniseura.weebly.com/tietoja-seurasta.html>> Viitattu 2.3.2022.
- Social issues research center. Dwight Heath. <http://www.sirc.org/about/dwight_heath.html> Viitattu 6.5.2022.
- Suomen Munskänkarna 2022. Toiminnan esittely. <<https://munskankarna.org/toiminta/esittely/>> Viitattu 2.3.2022.
- Suoninen, Eero 2012. Identiteetin rakentuminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suninen (toim.) *Kategoriat kulttuuri ja moraali*, 89–130. Tampere: Vastapaino.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019. Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2016. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/suomalaisten-alkoholinkayttotavat>> Viitattu 2.6.2020.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2020. Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet – Tutkimukset ja hankkeet. <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tutkimukset-ja-hankkeet-aiheittain/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet-tutkimukset-ja-hankkeet>> Viitattu 3.6.2020.
- Tigerstedt, Christoffer & Törrönen, Jukka 2005. Muuttuvatko suomalaisten juomatavat? Kulttuurisen lähestymistavan jäljillä. *Sosiologia* 42(1): 35–49. Tampere: Westermarck society r.y.
- Tigerstedt, Christoffer, Karlsson, Thomas & Härkönen, Janne 2018. Suosivatko suomalaiset miedompia alkoholijuomia ja onko oluen ja viinin ruokajuominen yleistynyt? Teoksessa Pia Mäkelä, Janne Härkönen, Tomi Lintonen, Christoffer Tigerstedt & Katariina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo – Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*, 101–111. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino oy.
- Valli, Raine (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (5., uudistettu ja täydennetty painos). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Viinilehti 2021. Liity viiniseuraan. <<https://viinilehti.fi/viiniseura/>> Viitattu 15.3.2021.
- Vilkuna, Kustaa J.H. 2015. Juomareiden valtakunta – Suomalaisten känni ja kulttuuri 1500–1850. Helsinki: Teos.

Virtanen, Jarno 2020. Pari vuotta sitten tuli alkoholin riskiraja, joka meni monelta ohi
- Huolestunut ylilääkäri: Tieto on saatava ihmisten mieliin, 8.8.2020, YLE.
<<https://yle.fi/uutiset/3-11481404> > Viitattu 17.3.2021.

LIITTEET

LIITE 1 - HAASTATTELUN TEEMALISTA JA APUKYSYMYKSET

1. Haastattelun avaaminen, taustat, luvat
2. Haastateltavan esittely/Perustiedot
  - a. Nimi, syntymävuosi, ammatti ja/tai koulutustausta
3. Viiniharrastuksen synty
  - a. Ensimmäinen viinikokemus/-muisto?
  - b. (Jos viiniseuran jäsen), kauanko ollut? Mikä sai liittymään? mukana?
4. Viiniharrastaminen
  - a. Miten kuvailisit itseäsi harrastajana tai miten kuvailisit harrastustasi?
  - b. Missä harrastat? Kenen kanssa?
  - c. Milloin / Kuinka usein harrastaa?
  - d. (Kuvaile tyypillinen seuran tapaaminen, kuinka etenee, mitä tehdään?)
  - e. Kuinka aktiivisesti seuran toiminnassa mukana?
  - f. Miksi harrastat? Liittyykö harrastamiseen joitain tavoitteita?
  - g. Muiden alkoholituotteiden käyttö?
5. Millaista keskustelua harrastus herättää, muiden ihmisten reaktiot? Kokemuksia asiasta?
6. Ajatuksia suomalaisesta alkoholikulttuurista
  - a. Millaisena näkee sen?
  - b. Suomalainen alkoholipolitiikka?

LIITE 2 - HAASTETTELUKUTSU

Hei,

Olen tekemässä pro gradu -tutkielmaa Jyväskylän yliopistossa, osana Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU) -maisteriohjelmassa. Tutkimukseni aiheena on viiniharrastaminen. Koen, että viiniharrastus toimintana ja ilmiönä ovat vielä jääneet nykyaikaisten juomatapojen tutkimuksen ulkopuolella, ja tavoitteenani onkin tältä osin laajentaa alkoholitutkimuksen näkökulmia.

Tutkimuksen tehtävänä on kuvailla viiniharrastusta harrastajien omien kokemusten pohjalta.

Aineistonkeruu tutkimusta varten tapahtuu yksilöhaastatteluilla, jotka äänitetään. Haastattelut toteutetaan Internet-yhteyden välityksellä, jotta haastattelutilanteesta ei aiheudu kenellekään osapuolelle tarpeetonta terveydellistä riskiä vallitseva epidemiatilanne huomioiden.

Haastatteluäänitteet tulevat ainoastaan tämän tutkimuksen käyttöön, ja huolehdin aineiston asianmukaisesta säilyttämisestä sekä hävittämisestä tutkimuksen valmistuttua. Haastateltavien henkilötietoja ei julkaista eikä haastateltavia voida tunnistaa valmiista tutkimuksesta.

Kiittäen yhteistyöstä ja ystävällisin terveisin

Viivi Kieloaho

Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos.

Yhteydenotot ja lisätietopyynnöt:

LIITE 3 – SUOSTUMUSLOMAKE HAASTATETAVILLE

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan pro-gradu tutkimukseen viiniharrastamisesta.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä.

- Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Viivi Kieloaho.
- Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

- Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.
- Voin myös milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu (pvm)

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

LIITE 4 – TIETOSUOJAILMOITUS

TIETOSUOJAILMOITUS

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

Tutkimus: Maisterintutkielma, tutkimuksen aiheena viiniharrastaminen

1. Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot

Nimi, sähköpostiosoite ja/tai puhelinnumero, äänitallenne.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa

Tutkittavan suostumus.

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa suostumuksensa missä tahansa vaiheessa.

Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

3. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietoja käytetään vain tieteellistä tutkimusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että henkilötiedot eivät paljastu ulkopuolisille tahoille.

Tietoja ei luovuteta kolmannelle osapuolelle eikä käytetä markkinointitarkoituksiin.

Henkilötietorekisterin ylläpitäjänä ja vastuuhenkilönä toimii Viivi Kieloaho.

Ylläpitäjä huolehtii tietojen asianmukaisesta säilyttämisestä tietoturva huomioiden.

4. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusta varten kerätyt henkilötiedot hävitetään tutkimuksen valmistuttua, kuitenkin viimeistään syyskuussa 2022.

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijä:

Viivi Kieloaho

Yhteystiedot ja lisätietoa: